

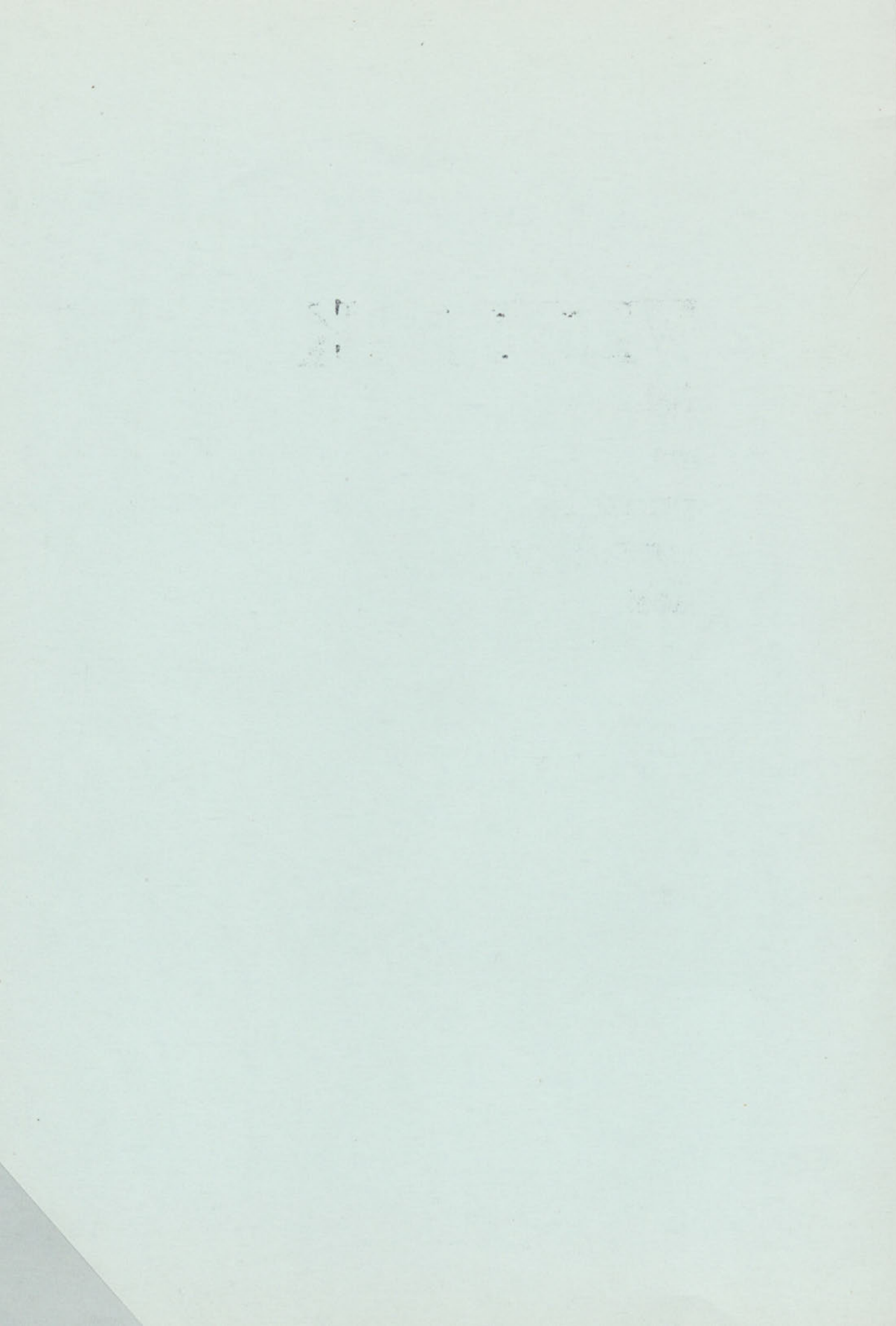
178223

VESTNIK

delavcev
na
področju
socialnega
dela

5-6
1976

Vsebina

Stran

Sora SONIČ

Kako naj se strokovni delavci oborožijo
za akcijo pri izvajanju novega zakona
o zakonski zvezi in družinskih razmerjih 3

IZ NAZISKOVALNEGA DELA NA PODROČJU SOCIALNEGA VARSTVA

Študija o kadrih v službah socialnega
varstva - izvleček 14

NAŠI SODELAVCI VESTNIK DELAVCEV NA PODROČJU SOCIALNEGA DELA

Pavla Repošič-Božič
Poročilo o študijskem potovanju na
Poljskem 24

Marija Cigala
Poročilo o udeležbi v študijski
delegaciji 36

KAKO DELAJO - POROČILA

Blaž Kozec
- Doseganje dela pri usposabljanju mentor-
jev za delo z mladino v prostem času
na Višji šoli za socialno delo 57
- Poljsko društvo za načrtovanje družine 60

VENI

Vida Milošević
- Usposabljanje strokovnjakov za pred-
sedniške svetovanje 64
- Posvetovanje o rajništvu 69

Vsebina

Stran

Zora TOMIČ

- Kako naj se strokovni delavci oborožijo
za akcijo pri izvajanju novega zakona
o zakonski zvezi in družinskih razmerjih 3

IZ RAZISKOVALNEGA DELA NA PODROČJU SOCIALNEGA VARSTVA

- Študija o kadrih v službah socialnega
varstva - izvleček 14

NAŠI SODELAVCI POTUJEJO

- Pavla Rapoša-Tanjšek in Blaž Mesec
Poročilo o študijskem potovanju na
Poljskem 24

- Marija Cigale
Poročilo o udeležbi v študijski
delegaciji 36

KAKO DELAJO - POROČILA

- Blaž Mesec
- Dosedanje delo pri usposabljanju mentor-
jev za delo z mladino v prostem času
na Višji šoli za socialno delo 57
- Poljsko društvo za načrtovanje družine 60

VESTI

- Vida Milošević
- Usposabljanje strokovnjakov za pred-
zakonsko svetovanje 64
- Posvetovanje o rejništvu 65

Kako naj se strokovni delavci oborožijo za akcijo pri izvajanju novega zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih

Zora Tomič

Že nekaj let nisem neposredno angažirana na oblikovanju predpisov o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, in morda so drugi, ki so na tem neposredno delali, mnogo bolj poklicani, da tolmačijo duha in črko tega zakona. Mislim pa, da v tem trenutku ni predvsem potrebna razlaga posameznih členov zakona, pač pa oborožitev za akcijo. Na tem področju obstaja ogromno dokumentacijskega materiala ne le glede samega zakona, temveč tudi glede vrste vprašanj o položaju družine, saj je bila v preteklem letu, mednarodnem letu žensk, obravnavana vrsta problemov in napravljena vrsta analiz, tako da je danes težko povedati kaj novega npr. o statusu ženske, ki bistveno vpliva na položaj družine.

Kako torej zastaviti akcijo za uresničevanje novega zakona? Pri tem izhajam iz dosedanjega dela socialnih služb. Kako in kdaj ter na kakšen način so se srečevale socialne službe z družino oziroma z njenimi člani? Zelo pogosto, čeprav večkrat najprej s posameznikom, vendarle tega posameznika ni bilo mogoče obravnavati ločeno od družine in od okolja, v katerem živi. To je prva velika izkušnja, ki jo imajo socialne službe z družino in procesi, ki se znotraj nje dogajajo. Če pogledamo, kdaj se je pravzaprav socialna služba srečevala s posameznikom in družino, pa moramo vendarle ugotoviti, da običajno takrat, kadar je ta posameznik, član družine, sam iskal pomoč pri socialnih službah ali pa je že predstavljal problem za družino, za bližnje ali širše okolje, in mu je družba bila dolžna nuditi pomoč. Socialne službe so posegale v družino in v družinske odnose zaradi varstva nezaščitenih in v interesu ogroženih, predvsem otrok. Pri tem pa moramo takoj ugotoviti, da so vendarle vsi ti posegi bili več ali manj kurativni. Šele orientacija socialnih služb na krajevne skupnosti, povezanost z organizacijami združenega dela in večja orientacija k zadovoljevanju vsakodnevnih potreb ljudi, je šele v zadnjem času prinesla novo kvaliteto dela socialnih služb. S tem se je tudi gledanje na družino nujno spremenilo. Se pravi, da se tudi socialne službe niso ukvarjale več samo s tistim, kar običajno imenujemo družinsko patologijo, ampak z normalno družino, ki živi v našem času in prostoru.

Reči moram, da me je v novem zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih prav posebej razveselilo dejstvo, da novi

Kako naj se strokovni delavci oporožijo za
zakon nalaga socialnim službam oziroma skupnostim socialnega varstva nove, strokovno izredno zahtevne naloge. Mislim, da se vsi zavedamo tega, da je to priznanje socialnim službam za dosedanje delo, da je to pravzaprav ocena dosedanjega dela socialnih služb, za naprej pa predstavlja seveda veliko obveznost.

Ko ocenjujem novi zakon, se mi kot prvo vprašanje zastavlja naslednje: ali gre pri novem slovenskem zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih za reformo družinske zakonodaje ali ne. Odgovor sem iskala v razpravah, ki so se odvijale ob pripravi zakona v skupščini, v okviru družbeno-političnih organizacij, predvsem pa v Svetu za zdravstvo in socialno varstvo Republiške konference SZDL. Povsod je bilo rečeno približno takole: gre za uskladitev s spremenjenimi družbenoekonomskimi odnosi, za opredelitev položaja človeka v združenem delu in vlogo, ki jo ima v združenem delu kot samoupravljalec. To pa pomeni, da ne gre za reformo, ampak le za nadaljnji razvoj naše zakonodaje, za realizacijo vseh tistih principov in pravic, ki so zapisane v ustavi, večina od njih pa je bila napisana že v prvi družinski zakonodaji iz leta 1946, začevši od enakopravnosti partnerjev in do izenačevanja zakonskih in nezakonskih otrok in slično. Vkljub vsemu temu pa vendarle menim, da gre za reformo zakonodaje, da gre vendarle za nov pristop. Čeprav ta ni tako določno in eksplicitno razviden, kot bi pričakovali, je pa vsaj zame in za vsakega pozornega bralca povsod prisoten.

Dejansko gradimo tudi odnos med moškim in žensko, to se pravi med odraslimi, izhajajoč iz otroka kot konstitutivnega elementa družine. Gradimo od njunega in seveda tudi družbenega interesa, da se otrok rodi zaželen in da raste v takih družinskih in družbenih okoliščinah, ki mu najbolje zagotavljajo zdravo rast. Gradimo na našem interesu, da je otrok varen, pri čemer sta dolžna tudi starša, se pravi, mož in žena ali možki in ženska, tako uravnati svoje medsebojne odnose, da ne samo ne škodujeta njegovemu razvoju, temveč da ta razvoj vzpodbujata. Družba lahko v interesu otroka poseže tudi v odnose med dvema odraslima, polnoletnima in seveda tudi polno odgovornima državljanoma. Se pravi, da je otrok tisti, ki je osnovni kriterij tudi v tem odnosu; seveda ne samo zato, ker kot družba interveniramo v interesu otrok, ampak tudi zato, ker sta pravzaprav roditelja tista, ki s svojim delom ustvarjata in na osnovi svojega dela skupaj z drugimi delovnimi ljudmi odrejata pogoje za zdravo rast svojih in vseh otrok.

Zdi se mi, da je to tista vrednost in tisto novo, kar je prisotno v temu zakonu. Otrok je središče, čeprav to ni tako izrecno navedeno; celotna družba ima nalogo in dolžnost, skrbeti za to, da rastejo vsi otroci telesno in duševno zdravi in se optimalno pripravljajo za življenje. V tem okviru

je vsakemu otroku treba zagotoviti enako možnost za celovit razvoj njegovih sposobnosti in njegove osebnosti, ne glede na to kje živi, ali v mestu ali na vasi, in ne glede na to, kolikšen je doprinos njegovih staršev v združenem delu. Zaradi tega je vsak otrok za družbeno skupnost enakovreden in ima pravico do pomoči skupnosti.

Kadar gledamo družbene ukrepe v odnosu do družine in otroka, moramo reči, da so to solidarnostni ukrepi družbene skupnosti, ki rastejo iz socialno-ekonomskih temeljev naše družbe in ne nosijo v sebi nobenih elementov karitativnosti. Seveda pa ne bi bilo dovolj, če bi želeli duha ustave v odnosu do družine in otroka vzpostaviti samo v zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, temveč moramo ta odnos graditi preko celotne zakonodaje, od zakona o združenem delu do zakonov o otroškem varstvu, zdravstvu, šolstvu, socialnem skrbstvu, pokojninskem zavarovanju, stanovanjski izgradnji itd. Tudi ne gre le za materialno plat tega odnosa, temveč predvsem za stopnjo solidarnosti in samoupravnega urejanja tega področja. Šele, ko vse te zakone povežemo, dobimo tisto, kar se označuje z "družbenim odnosom" do družine in otroka.

Naj si na tak način zastavimo vprašanje porodniškega dopusta. Koga pravzaprav ščitimo s tem dopustom, ali ženo ali otroka? Mislím, da je popolnoma jasno, da porod ni bolezen in da je žena prav kmalu po porodu zdrava in normalna. Čemu smo potem podaljšali porodniški dopust? Podaljšali smo ga zaradi otroka, zato, da bi bil v svoji najnežnejši dobi deležen tiste skrbi in nege, ki mu je v tem obdobju potrebna. To se pravi, da je tudi beneficiranje materinstva v interesu otroka. V Sloveniji smo šli celo dalje, ni nujno, da porodniški dopust koristi samo mati, ampak smo dali možnost, da ga koristi tudi oče. Pred kratkim sem pregledovala nekatere stare zapiske iz leta 1973, ko sem bila v Londonu na nekem seminarju. Takrat je švedska ministrica za družino pripovedovala, kako gledajo na ta vprašanja pri njih in kakšne reforme pripravljajo. Kot najbolj revolucionarno novost je tedaj omenila švedsko predvidevanje, da bi porodniški dopust lahko užival tudi možki. Tedaj se je vsa dvorana vznemirila. V obširni razpravi je nato ta ministrica pripovedovala, kako so s preprostim ekonomskim računom prišli do spoznanja, kaj pomeni tako dolga odtegnitev žene od proizvodnega dela, kaj pomeni zagotoviti toliko mest v jaslích in kaj pomeni to za otroka, da je bil pravzaprav finančni minister tisti, ki jih je prepričal o tem, kako nesmotrno je porodniški dopust vezati samo na ženo ali pa misliti na to, da lahko zagotovimo varstvo otroka v njegovem najnežnejšem obdobju samo v družbenih institucijah.

Izgradnja vzgojno-varstvenih zavodov je pri nas še vedno vezana na zaposlenost žensk. Res je, da prav otrok zaposlenih staršev nima osnovnega varstva in ima zato prednost pri spre-

jemu v ustanovo. Vendar je program skupnosti otroškega varstva že usmerjen v to, da zaščiti otroka in mu zagotovi tako okolje, v katerem so zagotovljeni optimalni pogoji za njegov osebni razvoj; cilj varstva je, da v predšolskem obdobju izenači pogoje za vse otroke ali pa da se vsaj ne dopusti, da nastanejo take razlike, ki bi lahko bistveno ovirale otroka v razvoju zaradi neugodnih pogojev družinskega življenja. Če pogledamo stvari z vidika zdravstvenega varstva otroka, od varstva dojenčka do sistematičnega šolskega varstva, vidimo, da je tudi cilj zdravstvenega varstva v zagotovitvi pogojev, v katerih bi otrok zrasel in se razvil kot zdrava osebnost. Tu bi lahko naštevala še vrsto stvari, od izgradnje šolskega prostora do celodnevne šole itd.

Pri tem pa večkrat pozabljamo na zelo pomembno vprašanje, ki pa ga moramo povezati z vsemi drugimi prizadevanji, namreč kako tudi naučiti družino, da bo pomagala sebi z uporabo različnih družbenih služb. Mislim, da pogosto zanemarjamo razvoj servisnih dejavnosti, ki bi lahko razbremenile družine, čeprav bolj gospodinjskih kot družinskih poslov, kot je npr. vprašanja urejene preskrbe, transporta, različnih izobraževalnih programov, svetovanj in slično.

Čeprav zakon sam ne more dati celovite podobe o družini v samoupravni socialistični družbi ker je le-ta opredeljena z mnogimi družbenimi dokumenti, pa se mi zdi, da bi preambula k zakonu, ki bi vsebovala idejne in socialne opredelitve družine, bila koristna. Ne mislim, da bi v preambulo morali vključiti definicijo družine, ker bi bilo to težko napraviti, lahko pa bi preambula vsebovala osnovna idejna in socialna izhodišča, ki bi služila za nadaljnjo akcijo. Zdi se mi, da bi bil tak družbeni okvir zakonu izredno pomemben, saj družina v bistvu nikoli ni izolirana. Če priznamo ali ne, živi družina v določenem družbenem, ekonomskem, socialnem in političnem prostoru, iz zgodovine pa vemo, da se družina mora, če to hoče ali ne, prilagoditi socialno-ekonomski strukturi družbe in da se prav v družini na svojstven način odražajo odnosi, ki prevladujejo v ekonomski bazi družbe. Zato družina ne more biti neobčutljiva za dogajanje in spremembe v družbi. Ta vpliv seveda ni neposreden, je pa očiten. Zgodovinsko gledano je bila včerajšnja družina pravzaprav očetova družina. Ta družina je zrasla v popolnoma drugačnih razmerjih, kakršne so danes ali kakršne so bile še včeraj. To je pravzaprav družina, ki je bila prirejena strukturi fevdalnega reda, grajena na avtoriteti očeta in moža, na podrejenosti ostalih članov. Pozneje se je modificirala zaradi industrijskega razvoja ter zaradi odhoda očeta in pozneje tudi matere na delo izven doma. To je bila družina, ki je bila zgrajena na avtoriteti in družbeni odgovornosti očeta za družino. Danes je to popolnoma drugače, ker ima vsak družinski član, oče, mati ali otrok, pravico soodločanja in je družina v nekem smislu postala zrelejša.

Naloga družine je nesporno ta, da predaja izkušnje socialnega življenja iz pokolenja v pokolenje, pri čemer je dolžna razviti individualne lastnosti posameznika, kakor tudi družbene vrednote. Socialno-ekonomski razvoj spreminja to družbeno skupino, ki ne more biti sama sebi zadostna, je nujno in trdno povezana z družbeno skupnostjo in je pravzaprav od njene integracije v to skupnost odvisno, v kolikšni meri in na kakšen način bo opravila naloge in funkcije, ki jih ima v današnjem času. V tem smislu ima družina tudi danes izredno pomembno nalogo pri vzgoji in rasti mladega rodu, mislim pa, da o tem ni potrebno posebej razpravljati, ker je bilo o tem že dovolj rečenega.

Vendar pa so te naloge in funkcije danes nekoliko drugačne kot so bile v preteklosti, to pa zaradi dveh faktorjev. Na eni strani je proces podružbljanja družinskih funkcij nujen. Do tega je pripeljal razvoj znanosti in tehnike pa tudi razvoj specializiranih služb, ki lahko dajo otroku več stimulacije za življenje in zato lahko prevzamejo posamezne funkcije in dolžnosti, ki jih je imela družina v preteklosti ter tako pospešijo zdrav otrokov razvoj. Po drugi strani pa ima ta družina danes drugačno kvaliteto nalog na vzgojnem, zdravstvenem in na vseh drugih področjih, s tem, da so njeni člani integrirani v našo družbeno skupnost in kot nosilci celokupnega družbenoekonomskega razvoja odgovorni tudi za mlado generacijo.

Naj mi bo v tem hipu dovoljeno, da naglasim še nekaj. Mislim, da je ravno zaradi vloge, ki jo ima družina, izredno pomembna vzgoja za družinske naloge; mislim, da ne samo takrat, ko se človek odloča za to, da bo sklenil zakonsko zvezo in oblikoval družino, ampak mora biti vključena v celoten proces vzgoje, da se tako fantje kot dekleta pripravljajo na oblikovanje družine, v kateri se ženska ne pojavlja več samo v vlogi matere in gospodinje, ampak se trdno računa s tem, da bo sodelovala v družbenem proizvodnem delu in pri vzdrževanju družine. Kako pomembna je ravno udeležba ženske v gospodarskem življenju družbe, ne moremo nikoli dovolj poudariti, saj je od le-te odvisen položaj žene v družini in njena osebna sreča. To pa hkrati pomeni, da so od tega odvisni tudi družinski odnosi.

Pri tem bi hotela naglasiti, ^{da} gledanja na žensko delo izven hiše ne smemo poenostavljati, saj gre za celostno emancipacijo žene tudi v družinskih odnosih; toda kot prva stopnica je delo prav gotovo zelo pomembno. Če ženska ne bi imela takih družbenih obveznosti, se tako tudi ne bi mogla razvijati. Revolucionarnost odhoda žensk na delo izven doma je v tem, da postaja to tudi vprašanje odgovornosti in ne samo pravic; in to odgovornost do celotnega oblikovanja osebnega in družbenega življenja. Vprašanje odgovornosti in enakopravnosti med vsemi družinskimi člani pomeni, da družina postaja skupnost enakopravnih partnerjev, da novo življenje in demokratizacija vseh odnosov

v družbi prinaša tudi novo vlogo družinskim članom, da problemi v družini niso več samo problemi žensk ali problemi otrok, ampak so resnično družinski problemi in hkrati s tem tudi družbeni problemi.

Čim pa govorimo o problemih, se takoj postavi vprašanje, kdo naj skrbi za reševanje teh problemov in čigava skrb je pravzaprav družina? Radi rečemo, da je družina naša skrb, toda pogledjmo, ali pod tem pojmom vsi resnično razumemo isto? Kdo je reprezentant te skrbi, ali je država? In če je to država, se vprašamo, kdo pravzaprav reprezentira državo v odnosu do družine? Lahko bi rekli, da so to tiste družbene institucije, ki so tekom razvoja prevzele nekatere izmed funkcij, ki jih je v preteklosti opravljala družina. So to tiste institucije in službe, ki lahko zaradi družbenega interesa tudi intervenirajo v družini in odločajo o njej? To najbrže ni pravi odgovor za našo samoupravno socialistično družbo. Pravimo, da je družina subjekt skrbi zase. Reči moram, da me že izraz skrbi moti, čeprav pravijo, da je to lep slovenski izraz; pod skrbjo si vedno zamišljam nekaj, kar pripada bolj preteklosti in moram reči, da se še danes nikakor ne morem sprijazniti z dejstvom, da smo v Sloveniji socialno varstvo spremenili v socialno skrbstvo. Hočem reči, da ima skrb vedno zelo karitativen prizvok in je to vedno nekaj, kjer človek ni subjekt, ampak objekt, ker nekdo zanj skrbi, čeprav pri vseh naših prizadevanjih želimo, da bi bil človek subjekt tudi takrat, kadar je v najtežji situaciji, da mu pravzaprav pomagamo, da bi postal subjekt.

Če pa vendarle uporabimo ta izraz, da je družina subjekt skrbi zase, potem vidim to takole: po eni strani so tu starši, ki opravljajo svoje roditeljske dolžnosti in pravice, kot posamezniki; po drugi strani pa so prav ti starši, združeni z vsemi drugimi delavci, v odnosih samoupravljanja, ko v sodelovanju z drugimi opravljajo roditeljske dolžnosti. V tem vidim novo kvaliteto družine, namreč, da starši skupno z drugimi delavci v združenem delu ustvarjajo ekonomske osnove za svojo osebno in družbeno eksistenco, da preko samoupravnega združevanja zagotavljajo zadovoljevanje svojih interesov in potreb, s tem pa tudi potreb in interesov otrok na solidarnostni osnovi. To je tista nova oblika izvrševanja roditeljskih dolžnosti. Seveda je jasno, da ostaja naša individualna, pa tudi skupna produktivnost, tista meja, do katere lahko starši kot združeni delavci izenačujejo pogoje za zdravo rast vseh naših otrok. Na tem planu je prav gotovo izredno pomembno postavljati prioritete, ker vemo, da nismo tako bogati, da bi lahko ta hip še vse tudi postorili.

Ob tem pa opažamo, da se družina ne pojavlja nikjer neposredno kot člen samoupravnega mehanizma, rekla bi, kot predstavnik ali pa nosilec nekih interesov. Predstavnikov družin nikjer

nimamo neposredno vključenih, da bi družina, če nekoliko karikiram, predstavljala neko delegatsko bazo. V samoupravnem sistemu odločanja o vseh vprašanjih, se pravi tudi o vprašanjih družine, se družina vključuje po svojih članih preko temeljnih organizacij združenega dela, krajevnih skupnosti in samoupravnih interesnih skupnosti. Družinski interes ni samo interes tistih, ki že imajo družino, ampak postajajo združeni delavci kot celota nosilci tega interesa in tega kolektivnega izvrševanja roditeljstva, torej odnosov do otroka.

Zato se moramo, kadar govorimo o družbeni skupnosti, jasno zavedati, da pri tem ne mislimo na neko imaginarno skupnost, ki se v naših predstavah kaj rada preoblikuje v državo, ampak mislimo zelo konkretno na tisto skupnost, v kateri delovni ljudje živijo, to je krajevna skupnost, ali pa na skupnost, kjer delajo, to je temeljna organizacija združenega dela, ali na skupnost na višjem nivoju, to je samoupravna interesna skupnost, kjer združujejo svoje interese in potrebe in jih na solidarnostni osnovi zadovoljujejo. Mislim, da je to zelo pomembno, zlasti zaradi tega, ker nas včasih sklicevanje na družbo in družbeno skupnost pravzaprav odvajajo od konkretne akcije.

Postavilo pa se mi je še neko drugo vprašanje, in sicer v kolikšni meri je pravzaprav enakopravnost med moškim in žensko urešničena v zvezi z njuno vlogo in odgovornostjo v družini? Če izhajamo od njih dveh, ki sta ne le starša, ampak tudi delavca v združenem delu in samoupravljajca, se mi zdi zelo pomembno vedeti, ali sta enakopravna. Mislim, da ni treba poudarjati, da se s formalno enakopravnostjo ne moremo zadovoljiti in da se vendarle, želeli ali ne, priznali ali ne, podedovan odnos glede na delitev vlog med moškim in žensko v našem življenju pojavlja, in to ne le pri starejših parih, ampak tudi pri mnogih mlajših. Ob tem sem se spomnila mnenja nekega filozofa, ki se pogosto citira, namreč, da je vzgoja moža, vzgoja individuma, vzgoja ženske, pa da je vzgoja družbe. To naj bi bil sicer kompliment ženski. Zame pa ta izrek na zelo prefinjen način odkriva tradicionalno delitev vlog. Če ženska vzgaja za družbo, potem leži na njej celotno breme vzgoje bodočih generacij. Taki pogledi so globoko zakoreninjeni in se počasi spreminjajo.

Že na letošnji razpravi na Zvezni konferenci socialistične zveze sem poudarila, kako so stari pogledi na odgovornost in vlogo moškega in ženske, očeta in matere v družini globoko zakoreninjeni. Pred letošnjim 8. marcem je beograjska televizija v nekem komentarju opozorila najprej na razpravo o družbenem položaju žensk v Jugoslaviji, ob tem pa navedla, kaj nudijo ugledne trgovske hiše kot idealno darilo za ženo za

8. marec. To so bile kuharske knjige vseh mogočih izdaj, priročniki za šivanje in krojenje, za kozmetiko itd. Da se razumemo prav, ne mislim, da so to nekoristne stvari; toda komentator je s tem pokazal, kako se tudi ob takih stvareh, saj vemo, kaj je 8. marec in njegova revolucionarna vsebina, še vedno vzdržuje star, tradicionalen pogled na ženo, ki mora znati kuhati, šivati, biti mora lepa, in podobno.

V istem času smo imeli na televiziji v oddaji "Kinooko", razpravo o problemu družbenega položaja ženske in družine ob kateri je ugledni avtor, kot je tov. Igor Mandić zapisal, kako delo izven doma žensko dvakratno odtuja in da nekatere tovarišice vodijo akcijo v napačni smeri, češ da akcije za razbremenitev žene, delitev dela, enakovredne vloge moškega in ženske itd. pomenijo še večjo odtujitev ženske, kar da je korak nazaj za ženo in za njeno osebno emancipacijo. Ob tem je kot model družbe postavljen moški model, po katerem naj ženska vzame zopet v roke samo še kak podoben priročnik, kot sem jih naštel, pa bo šla stvar v pravi smeri.

S tem sem hotela reči, da se v javnosti ob vseh resolucijah, sklepih kongresov in podobno pojavljajo globoko zakoreninjeni tradicionalni pogledi na delitev vloge med moškim in žensko, med očetom in materjo. Tudi tam, kjer so se ti odnosi spremenili, se niso spremenili zaradi spoznanja da taki odnosi niso več mogoči, ampak zaradi nujnih potreb. Zakaj mislite, da mož dela v eni izmeni žena pa v drugi? Najbrž ne zato, ker bi hotel spoznati kako živi žena, ampak zato, ker še ni urejeno otroško varstvo, in sta si morala delo z otroci razdeliti. Enako velja to za nakupovanje, za vožnjo otrok v vrtec in podobno. Ne smemo se zavajati s tem, da so to že rezultati zavestnih spoznanj. Ne. Organizacija življenja je ljudi prisilila na določeno delitev dela, tudi dela z otroci.

Mislim, da to, kar danes organiziramo za družine, organiziramo bolj iz nuje proizvodnega procesa kot pa zaradi spoznanja, da je tako prav. S tega vidika je seveda tudi zelo pomembno, kakšne so obveznosti družbenih institucij in kakšne olajšave nudijo družini. Pri tem je treba opozoriti, da kadar govorimo o pomoči družini, še vedno nismo premagali starih odnosov, saj izgleda, kot da družbene institucije delajo veliko uslugo družini, če npr. lahko pol ure prej pripeljete otroka v vrtec, če ga lahko še ob dveh pripeljete k zdravniku in če šola ob prosti soboti organizira športne igre in slično. Vse to še izgleda tako, kot da gre za olajšave in za pomoč družini, ne pa za spremenjeno družbeno funkcijo teh institucij.

Vprašanje vsebine dela družbenih institucij in tudi vprašanje delovnega časa je zelo pomembno. Domala vse javne institucije delajo dopoldne, vemo npr. kako to izgleda v zdravstvu, čeprav

tudi drugod ni dosti boljše. Delovni čas je tak, da smo prisiljeni vse svoje obveznosti opraviti dopoldne. Še vedno se premalo upoštevajo potrebe zaposlenih staršev. S tega vidika moramo ocenjevati tudi akcije Zvezne konference Socialistične zveze za prilagoditev delovnega časa potrebam družine in zaposlenih ljudi. Pri tem pa moram naglasiti tudi to, da je treba upoštevati tudi družinske obveznosti tistih delavcev, ki so zaposleni v teh službah; mislim pa, da bi se z dobro organizacijo dalo vendarle marsikaj drugače urediti.

Naj preidem sedaj k drugemu vprašanju, to je, kaj pomeni enaka odgovornost očeta in matere za otroke in gospodinjstvo. Mislim, da si moramo biti pri tem na jasnem, da se sprememba tradicionalne vloge žene lahko izvrši samo s spremembo tradicionalne vloge moža in da je to predpogoj, da se bo tudi vloga žene v družini spremenila. Pri tem ne gre samo za formalno spremembo ali morda za prenos bremen z žene na moža, ampak za več. Polno sodelovanje očeta v družini, zlasti v odnosu do otrok je izredno pomemben faktor, saj se s tem ne samo razvijajo enakopravni odnosi, ampak postane tudi družinsko življenje bogatejše. Ne gre torej za to, da prenesemo del diskriminacije z ženske na moškega, ampak se v družinskem krogu ob taki porazdelitvi nalog in odgovornosti bogati družinsko življenje.

Kadar gledamo torej probleme družine, jih nikoli ne smemo gledati samo kot probleme mater. Mislim, da smo do neke mere že premagali to gledanje - to vedo zlasti tisti, ki delajo v vzgojnih posvetovalnicah - npr. ob mladinski delikvenci in drugih družbeno negativnih pojavih otrok se ne sklicujemo več na zaposlene matere, ki zanemarjajo svoje otroke. Toda kadar se pogovarjamo o servisnih dejavnostih, zlasti o otroškem varstvu, ga še vedno vežemo na mater, kot da so to samo njeni problemi, ne pa problemi družine in s tem celotne družbene skupnosti. Ob takih priložnostih tudi kaj radi pozabljamo, da je otrok naše največje bogastvo in ima zato pravico do dobre vzgoje. Ni dovolj, da se otrok rodi zaželen, ampak mu mora družina in okolje dati vso stimulacijo za razvoj, pri čemer seveda mati sama ne more zadovoljiti vseh otrokovih potreb. Kadar torej govorimo o enakopravnosti in odgovornosti ter o pravicah, ki jih imata ženska in moški, oče in mati, moramo govoriti o pravicah otrok, kajti edino pravice otrok so tiste, ki so nam merilo pri odločanju v najbolj kritičnih situacijah.

Vsem tistim, ki so pisali zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, je bilo popolnoma jasno, da se enakopravnost ne dosega samo z zakonodajo, pač pa da je še mnogo drugih, pomembnih faktorjev. Tu bi izbrala samo enega, in sicer vlogo

izobraževanja in priprave na svobodno odločitev za zakonsko zvezo in družinsko življenje. Ob tem pa se mi zastavlja vprašanje, ali se tudi znotraj družine priznavajo vse tiste človeške pravice in predvsem enakost pravic in obveznosti med moškim in žensko, kot jih imamo zapisane v zakonu in jih priznavamo tudi v družbenem življenju. Popolnega odgovora ne vem. Prvič zaradi tega, ker naše slovenske družine nikoli nismo proučili in zato o tej stvari lahko samo posredno sklepamo. Drugič pa tudi zato, ker često od enega, to je državnega koncepta, do drugega, popolnoma privatnega, nismo našli našega koncepta samoupravne socialistične družine, ker smo smatrali, da je vprašanje teh odnosov tako daleč osebna stvar, da nismo niti razmišljali o tem, ali ima človek vse tisto znanje, ki bi mu omogočilo, da bi se resnično svobodno odločil za tak korak, se pravi za sklenitev zakonske zveze in za oblikovanje družine, da bi bila ta njegova odločitev resnično svobodna.

V naših razmerah bi morali tudi ugotoviti, kako vpliva tradicija na spreminjanje vloge v družini in kateri ukrepi bi bili v našem takem družbenem okolju potrebni. V tej zvezi naj kot nosilca neke tradicije in s tem tudi političnih in drugih interesov, navedem cerkev. Zastavlja se vprašanje, kakšna je njena vloga in koliko prispeva k vzdrževanju tradicije, ko ob propagiranju enakosti vendarle uspeva vzdrževati tradicionalno podrejeno vlogo žene, ker postavlja materinstvo v luč mučeništva in žrtvovanja za narod, ne pa kot prirodno funkcijo in ko na svoj način gradi na tistem, da je vzgoja moža vzgoja individuma in vzgoja žene vzgoja družbe. Vprašujem se, koliko smo se s to miselnostjo spoprijeli v dejanjih in pri praktičnem delu. Proučitev tega, kako vplivati v konkretnih razmerah, je vse-kakor silno pomembna stvar.

Še eno vprašanje je, ki se zastavlja ob razpravah o emancipaciji žensk. Že na začetku sem rekla, da je status ženske bistven za družinsko življenje, toda postavlja se vprašanje, ali ne gre pri tem tudi za emancipacijo moških, torej za enako vlogo obeh partnerjev v odnosih, kjer ni več nadrejenosti in podrejenosti ampak delitev odgovornosti, pravic in dolžnosti in kjer ne gre za enostavno prenašanje bremen od enega na drugega, ampak na drugačne odnose. Zdi se mi, da ob tem vprašanju včasih premalo razmišljamo in razpravljamo o tistem, kar oblikuje družino, to je o otroku. Predvsem pa da se pre-malokrat vprašamo, kako je s pravicami in odgovornostmi otroka in kako se v enakopravnem in demokratičnem odnosu te pravice in dolžnosti izpolnjujejo. Treba je proučiti, kako v konkretnem okolju vplivajo socialni pogoji življenja družine na njo samo in na notranje odnose v družini in kako se v vsakem okolju patriarhalni model družine dejansko in ne samo formalno ruši. Pri tem pa je treba videti tudi, kakšne so druge možnosti za sožitje ljudi.

Rekla sem že, da družina nikoli ni bila izolirana, zato se postavlja vprašanje njene integracije v družbo ne samo zaradi otroka in ob otroku, ampak na sploh, v celotno socialno in kulturno življenje. Se vedno imamo zelo površne analize o tem, kako znanstveni in tehnični razvoj vpliva na družino. Se vedno govorimo le o tem, da se je naša družina s procesom industrializacije in urbanizacije spremenila, vendar mislim, da je to prepoenostavljena in prepovršna opredelitev faktorjev, ki so vplivali na razvoj družine. In končno, kaj pomenijo procesi industrializacije v naših razmerah, ali je to res samo pot žene od doma in zaposlitev moškega izven doma? Kaj pa prinaša tehnološka revolucija in kakšne delavce zahteva, kako mora delavec dopolnjevati svoje znanje in se za delo dodatno usposablјati, da ne govarim o psihičnih in fizičnih naporih itd. Prav tako se mi zdi, da se tudi procesi urbanizacije jemljejo preveč površno. Če bi jih resno jemali, bi naša naselja planirali drugače in bi drugače upoštevali tudi vlogo krajevne skupnosti, kjer se odvija velik del družinskega življenja in na katero sta vezani predvsem dve skupini, to so otroci in starejši. V tem primeru bi tudi drugače razpravljali o migracijah, kaj pravzaprav pomenijo in kako lahko migracije vplivajo na razvoj družinskega življenja.

To so bila vprašanja, ki so se mi zastavljala, ko sem razmišljala o tem, kako bodo socialne službe, ki so dobile ogromne naloge in jim je družba preko nalog, ki so jim poverjene, zaupala uresničevanje tega zakona, uresničevale zakon tako, da mu bodo dale pravo vsebino in vrednost, da bo zares postal eden izmed elementov oblikovanja položaja človeka v naši družbi.

Iz raziskovalnega dela na področju socialnega varstva

ŠTUDIJA O KADRIH V SLUŽBAH SOCIALNEGA VARSTVA

Izvleček

Inštitut za socialno politiko v Beogradu je l. 1976 izdal raziskovalno nalogo "kadrovi u službama socialne zaštite". Nosilca naloge sta bila mag. Aleksandra Mitrović in mag. Svetislav Jovanović, sodelovala pa je še cela vrsta uglednih strokovnjakov.

Ugotovitve študije so za slovenske socialne delavce zanimive zaradi dveh dejstev. Prvič, ker so v enem delu raziskave sodelovali vsi strokovni delavci, zaposleni v Centrih za socialno delo in občinskih službah socialnega varstva v Jugoslaviji; podatki so bili zbrani s poštnim vprašalnikom in predstavljajo prvi, splošni del študije. Drugič, v okviru študije je bil napravljen poskus merjenja učinkovitosti dela socialnih služb in socialnih delavcev. Čeprav je predstavljena metoda merjenja učinkovitosti gotovo še vprašljiva, je pa hvalevreden poskus, ki bi ga kazalo razvijati, saj je vprašanje uspešnosti dela socialnih služb oz. možnost objektivnega ocenjevanja uspešnosti, eno izmed vprašanj, ki so za razvoj teh služb izredno pomembna.

Pri branju študije sem pogosto naletela na ugotovitev, ob kakršni človek pomisli: "popolnoma drži"; marsikdaj pa seveda tudi na tako, ki me je direktno zbadla. Seveda gre tudi za trditve, o katerih ima lahko vsak svoje mnenje, pa tudi za take, ki so morda točne za eno republiko, ne pa za vso Jugoslavijo; zakonodaja, organizacija služb in celo ustavne opredelitve socialnega varstva so namreč po republikah precej različne.

Ob poročilu o študiji se zato ne morem premagati, da ne bi ob nekaterih ugotovitvah dodala še svoje mnenje. Tisti bralec, ki želi spoznati le študijo, pa naj te stavke preskoči.

I.

Študija se deloma vključuje v mednarodno raziskavo o kadrih v službah socialnega varstva in rehabilitaciji; podobne raziskave so opravili v ZDA in Poljski. V uvodnem delu študije avtorja opredeljujeta namen teh raziskav takole: x

^xCitati niso dobesedni, povzeto pa je bistvo originalnega teksta; zaradi varčevanja s prostorom so izpuščeni vsi prepodrobni razlagalni stavki.

"Raziskovanje kadrov v službah socialnega varstva in rehabilitacije se je pojavilo kot logična posledica dejstva, da se o teh kadrih nasplošno malo ve. Dosedanje raziskovalno delo v socialnem varstvu se je osredotočalo na raziskovanje socialnih problemov, manj pozornosti pa so raziskovalci posvečali strokovnim delavcem kot "humani komponenti" socialnega varstva. Socialno varstvo kot pomembna družbena dejavnost se mora nujno posodobiti in ustrezno organizirati, če naj uspešno opravlja čedalje obsežnejše naloge. Človekove potrebe in problemi, individualni in kolektivni, so različni in zelo zapleteni, zato zahtevajo raznolik in strokoven pristop. To pomeni, da jih družba ne more več reševati samo na osnovi dobre volje in usmiljenja, ampak je potrebno v delo na tem področju vnašati čedalje več znanstvenosti in strokovnega znanja. Zato se čedalje pogosteje pojavlja tudi potreba po spoznavanju lastnosti strokovnih kadrov, ki so neposredni strokovni nosilci dela na tem področju. Vloga strokovnih delavcev v vseh dejavnostih, ki imajo neposreden stik s koristniki uslug je na sploh zelo pomembna, npr. v zdravstvu, izobraževanju itd., prav posebno pa še v službah socialnega varstva in rehabilitacije, ki najpogosteje delajo z ljudmi, ki niso sposobni, sami reševati svojih problemov."

Prvi cilj raziskave je bil torej zbrati določena spoznanja o strokovnih delavcih v službah socialnega varstva v Jugoslaviji; ta spoznanja bodo koristna tako šolam za socialne delavce, strokovnim službam, strokovnim delavcem in organom, ki opravljajo strokovni nadzor nad delom teh služb. Drugi cilj raziskave pa je bil, pripraviti raziskovalni instrumentarij za izvajanje supervizije, t.j. metode za ocenjevanje uspešnosti in kvalitete dela teh služb in katere cilj je pomagati obojim k uspešnejšemu in kvalitetnejšemu delu strokovnih delavcev. Znano je, da v socialnem varstvu, prav tako pa tudi v drugih dejavnostih, v glavnem še nimamo izdelanih metod za merjenje uspešnosti intelektualnega dela obstojijo modeli za merjenje efikasnosti fizičnega dela, ne pa intelektualnega dela. Zato je model, ki je bil izdelan v okviru te študije, treba razumeti kot prvi korak k iskanju metod merjenja, ne pa kot že dokončni predlog.

II.

V okviru študije sta, kot sem že omenila, raziskani dve skupini strokovnih delavcev. Prvo skupino so predstavljali vsi strokovni delavci v centrih za socialno delo in občinskih službah socialnega varstva v Jugoslaviji, na vprašanja jih je odgovorilo preko poštnega vprašalnika 959. Drugo grupo pa so predstavljali 103 socialni delavci iz izbranih centrov za socialno delo v SR Srbiji.

Avtorja sta poslala 1600 poštних vprašalnikov, odgovore pa sta dobila od 959 strokovnih delavcev (60,0 %), kar je za poštni vprašalnik dober odziv. Izmed delavcev, ki delajo v Centrih za socialno delo, je odgovore poslalo 68 % delavcev, izmed delavcev, ki delajo v občinskih službah socialnega varstva pa le 39 %. Avtorja to razliko obrazlagata takole: "Delavci, ki delajo v občinskih službah socialnega varstva (referenti) so pokazali daleč manjši interes za anketo, kar lahko pojasnimo z dejstvom, da so ti delavci osameljeni, izolirani pri delu in zato manj motivirani. Poleg tega so referenti v skoraj 50 % priučeni socialni delavci, ki opravljajo socialno delo brez ustrezne šolske izobrazbe in so se na tem delovnem mestu znašli v glavnem slučajno."

Verjetno je na tem mestu že upravičena moja pripomba, da taka ugotovitev za Slovenijo ne drži. Res so v nekaterih drugih republikah centri za socialno delo številčnejši - SR Srbija recimo, v srednjeročnem razvoju socialnega varstva predvideva, da bodo do leta 1980 imeli centre v vseh občinah v republiki -. Po ustanovitvi samoupravnih interesnih skupnosti so v drugih republikah socialne službe organizirali tako, da so v občinah, kjer ni centrov, strokovno službo zagotovili v okviru občinske uprave, medtem ko smo v Sloveniji ustanovili strokovne službe pri skupnostih socialnega skrbstva. Kot delovne skupnosti imamo izoblikovane tudi nekatere močne strokovne službe - recimo v Mariboru, Ptuju, v zadnjem času tudi v Celju - za katere ne bi mogli trditi, da so manj kvalitativne, kot centri; prav tako ne velja ugotovitev glede slabše strokovne izobrazbe. Tudi v nekaterih manjših občinah se je stanje teh služb, tako glede števila delavcev, kot glede njihove strokovne usposobljenosti že znatno popravilo.

Poklicno strukturo intervjuvancev sta avtorja takole opredelila:

- socialni delavci - 559
- psihologi - 102
- ostali strokovni delavci - 64
- direktorji centrov - 86
- referenti za socialno varstvo - 148

Taki strukturni razdelitvi bi se dalo vekoliko ugovarjati, saj je med direktorji centrov ter "referenti" tudi večina socialnih delavcev. ^x Naj navedem za primerjavo strukturo strokovnih delavcev v Sloveniji iz l. 1973 ^{xx}

- socialni delavci - 194
- psihologi - 13
- ostali strokovni delavci - 34

^x Vsaj v Sloveniji. Za celo skupino avtorja navajata, da je 50 % le "priučeni", t.j. neustrezno izobraženi delavcev

^{xx} (Analiza skupnosti občinskih služb socialnega varstva, 1974)

Med anketiranimi je 39 % žensk in 61 % moških, pri čemer je odnos v republikah naslednji:

1. Kosovo	74 % moških	26 % žensk
2. Črna Gora	65 % "	35 % "
3. Makedonija	59 % "	41 % "
4. Bosna in Hercegovina	53 % "	47 % "
5. Ožja Srbija	46 % "	54 % "
6. Hrvatska	30 % "	70 % "
7. Vojvodina	30 % "	70 % "
8. Beograd	32 % "	68 % "
9. Slovenija	14 moških	86 žensk

Taki odnosi seveda niso presenetljivi. Zanimivo pa je, da je glede na poklicno strukturo največ moških med referenti (39 %) in med psihologi (37 %). Razmerje pri direktorjih je seveda obratno - 74 % moških. V Sloveniji pa tudi med tajniki strokovnih služb prevladujejo ženske, čeprav je odstotek moških med tajniki večji kot med vsemi delavci.

Po starosti so se intervjuvanci razdelili takole (primerjava za SRS je iz Informacije 1975)

20 do 25 let	12 %		
26 do 30 let	25 %	do 30 let	40 %
31 do 40 let	37 %31 do 40 let	29 %
41 do 50 let	21 %	41 do 50 let	20 %
51 do 60 let	5 %	51 do 60 let	5 %

Skupno je torej 2/3 mlajših od 40 let, na Kosovu je mlajših celo 84 %. To dejstvo je pravzaprav razveseljivo, saj bo odliv delavcev zaradi upokojitve v naslednjih letih majhen, kot bomo videli kasneje, pa ti delavci kot skupina kažejo tudi veliko stalnost. To nam daje možnosti, da z mlajšimi kadri službe razširjamo, ne pa nadomeščamo tiste, ki odhajajo.

Med anketiranimi je 2/3 poročenih, 19 % samskih in samo 5 % razvezanih.

Določene razlike med republikami so tudi običajne: v SR Sloveniji razvezanih 11 %, v Crni Gori 0 %.

34 % anketiranih ima po 1 otroka, 33 % po dva, 3 % po tri ali več, 30 % jih je brez otrok - kar je glede na nizko starost razumljivo. Avtorja pripominjata, da ti podatki povsem jasno pobijajo mišljenje, da je socialno delo privlačnejše za ljudi, ki nimajo družine oz. da pomeni neko nadomestilo ali notranje zadovoljstvo ob nesposobnosti, uspeli v osebni življenju.

Avtorja sta ugotavljala tudi socialno poreklo; največ teh delavcev ima očeta delavca (38 %), kmeta (28), ali uslužbenca (25 %). Do svojega 14 leta je 52 % anketiranih živel na vasi, 47 % v mestu. Z ozirom na dejstvo, da je jugoslovansko prebivalstvo pretežno kmečko, ti podatki kažejo, da se za socialno delo v večji meri odločajo mestni otroci.

40 % anketiranih delavcev je doslej delalo le na področju socialnega varstva; avtorja pripominjata, da z ozirom na kratko trajanje organiziranih služb socialnega varstva (prvi šolani kadri so prišli na to področje l. 1955), to kaže, da je odločitev za delo v socialnem varstvu večinoma življenska odločitev, oz. da socialni delavci niso prišleki oz. prehodniki na tem področju.

Z vprašalnikom sta avtorja zbrala tudi nekaj podatkov o zdravstvenem stanju, dohodku in stanovanjskih okoliščinah. Na vprašanje, "koliko dni ste bili v zadnjem letu na bolniškem dopustu", je 71 % odgovorilo, da niso bili bolni, 14 % je samo enkrat koristilo bolniški dopust največ do 7 dni, 15 % je bilo zaradi bolezni odsotnih večkrat. Zanimivost: največkrat so bili na bolniškem dopustu psihologi (38 %!), najmanj pa direktorji (9 %). Kasnejši podatki kažejo, da direktorji bistveno odstopajo od ostalih delavcev, razen pri vprašanjih ali so zadovoljni z osebnim dohodkom, ki kaže, da so direktorji v bistveno večji meri zadovoljni z dohodkom, z organizacijo dela v službah, da je stopnja migracije pri njih najnižja, da najmanj razmišljajo o spremembi delovnega mesta. Mogoče pa so ta dejstva povezana z nagnjenostjo z obolevanju? Nasploh sodita avtorja, da je odstotek obolevanja nizek.

Z osebnim dohodkom je zelo ali v glavnem zadovoljnih 51 % delavcev, v glavnem ali za zelo nezadovoljnih pa 21 %; glede tega po republikah ni razlik, ženske so nekoliko zadovoljnejše z dohodki kot moški.

Precejšnjo pozornost sta avtorja posvetila vprašanju izobraževanja teh delavcev; saj je eden izmed namenov študije prav ugotavljanje ustreznosti izobraževanja za to področje. Dve tretjini delavcev se je za smer študija odločilo zavestno, vendar le 40 % smatra, da so dobili popolnoma ustrezno izobrazbo, 7 % pa, da je bilo njihovo izobraževanje popolnoma neustrezno. Kot najbolj ustrezno ocenjujejo svojo izobrazbo socialni delavci, kot najmanj pa psihologi in drugi strokovni delavci (samo 28 %); to dejstvo si osebno razlagam tudi tako, da v notranji organizaciji socialnih služb delo psihologov in drugih strokovnih profilov nista povsem opredeljeni. Zanimivo je, da so najbolj kritično ocenili ustreznost svojega izobraževanja v Srbiji (le 37 % smatra, da je bila ustrezna, Hrvatski in Sloveniji (40 %), najbolj pa so zadovoljni v Bosni. Avtorja razlagata to z dejstvom, da so v Srbiji te službe

najštevilnejše in najstarejše po stažu; po mojem mnenju pa bi se del "nezadovoljstva" lahko pojasnil tudi s tem, da v Beogradu že deluje oddelek za socialno delo pri fakulteti za družbene vede, v Zagrebu interfakultetni študij socialnega dela, v Ljubljani pa so v času anketiranja tudi tekle priprave za ustanovitev študija socialnega dela na visoki stopnji, tako je logično, da so socialni delavci z višjo šolo, soočeni z dejstvom, da se odpira ta študij tudi na fakultetni stopnji - za kar je bila ena izmed utemeljitev tudi, da socialni delavec potrebuje več izobrazbe - svojo izobrazbo začeli doživljati kot neustrezno. Druga ocena avtorjev je, da so socialni delavci, boljše pripravljani za delo v socialnem varstvu; po njunem mnenju bi bilo nujno, da se za ostale profile delavcev v socialnem varstvu - psihologe, pedagoge itd. organizirajo posebni programi dopolnilnega usposabljanja oz. specializacija za socialno delo. Navajata, da bo v Beogradu, v okviru Filozofske fakultete, že letos organizirana "specializacija" za psihologe za delo v socialnem varstvu.

Na vprašanje, kateri predmet je bil v teku študija zanje najkoristnejši za sedanje delo, velika večina (37 %) daje prednost metodiki socialnega dela, 17 % psihologiji, 15 % socialni politiki ter 12 % rodbinskemu pravu; z ozirom na večino, ki jo predstavljajo socialni delavci, je to razumljivo. Pač pa na vprašanje, katera dodatna znanja so danes najbolj potrebna delavcem v socialnih službah, 23 % odgovarja, da so to znanja s področja prava, 20 % se je odločilo za področje psihologije in psihiatrije, 17 % za znanja s področja socialnega dela ter le 4 % za sociologijo (1 % je izbralo tuj jezik!). Na vprašanje, kaj spremeniti v sedanjem sistemu izobraževanja, je 23 % odgovorilo, da je treba programe spremeniti, ne pa kako, 21 % se zavzema za več prakse tekom študija, 12 % pa za posodobitev pouka. Le 2 % vprašanih se zavzema za ostrejšo selekcijo pri upisu v šole za socialne delavce, kar omenjata avtorja kot zanimivo dejstvo.

49 % vprašanih je navedlo, da je njihovo zaposlitev v socialnem varstvu vzpodbudil interes za to delo, 29 % pa ni imelo druge izbire. Med psihologi je interes odločal samo pri 25 %.

Zanimivo je, kako so anketirani ocenili svoje delo:

Izbrani odgovori:	odstotek:
delam zelo dobri	9
delam v glavnem dobro	78
delam srednje	11
delam v glavnem slabo	0,3
delam zelo slabo	0,1

ld V tej "samoočeni" ni razlik niti med republikami , niti
-0 med poklici, niti med spoloma.

Na vprašanje, kaj jih v njihovem delu najbolj privlači, se je večina odločila za odgovor: "možnost, pomagati drugim" ter "zavest, da je to koristno in humano delo". Druge odgovore, kot so neodvisnost pri delu, sigurnost zaposlitve, možnost napredovanja itd., je izbralo znatno manj anketiranih. Sicer pa je po mojem mnenju vrednost odgovorov na taka sugerirana vprašanja majhna, zlasti, če so v vrednostnem smislu tako črno-beli kot so bili ti, ne glede na to, da je bil vprašalnik anonimen.

Na vprašanje, katere lastnosti so značilne za to delo, so anketirani takole odgovarjali:

1. psihični napor (55 %)
2. samostojnost (45 %)
3. uporaba strokovnih znanj (42 %)
4. obremenjenost z administrativnim delom (39 %)
5. tajnost kot komponenta dela (38 %)
6. kreativnost (34 %)
7. fizični napor in obremenitev (33 %).

and Socialni delavec pa naj bi imel po mnenju anketiranih naslednje lastnosti:

1. Osebnostne lastnosti - ocenjujejo kot najpomembnejšo sposobnost socialnega delavca največ anketiranih - 43 %
2. humanitarno orientacijo - 19 %
3. strokovnost - 18 %
4. družbeno - politično angažiranost - 5 %
5. organizacijske sposobnosti - 3 %.

of Kot posebno zanimivost avtorja navajata dve značilnosti: prvič, da je delovne izkušnje večina ovrednotila zelo nizko, in drugič, da skoraj 65 % vprašanih misli, da imajo zgoraj navedene lastnosti vsi delavci v socialnih službah !

Gornji izbor pomembnih lastnosti po mojem mnenju - kljub dejstvu, da je šlo za t.im. zaprta vprašanja, - kaže tudi orientacijo, ki je v naših strokovnih službah precej opazna, namreč orientacijo na strokovno delo s posameznikom; tako si namreč razlagam, da se je tako malo vprašanih odločilo za odgovore, da je za socialnega delavca družbeno-politična aktivnost ali organizacijske sposobnosti pomembne. Koncept, ki ga vsaj načelno zastopamo, je, da se morajo socialne službe orientirati iz pretežne usmerjenosti na delo s posameznikom, v organizacijo socialnega življenja v TOZD, v krajevni skupnosti,

tam, kjer ljudje živijo in delajo - skratka naj prevladujoč tip socialnega delavca ne bi bil "socialni administrator", ampak "socialni organizator". Študija pa nam odkriva, da bomo pri izpeljavi takega načelnega koncepta srečevali močne odpore, ker je v nasprotju z mnenji delavcev, ki tak ali drugačen koncept izpeljujejo.

Pogosto imamo ob srečanjih s strokovnimi delavci socialnih služb vtis, da se pogovarjamo samo o problemih. Nasprotno pa sta avtorja študije na vprašanje, "ali ste zadovoljni s svojim delom?" dobila presenetljivo visok delež - 88 % zadovoljnih. Avtorja upravičeno pripominjata, da si je težko zamišljati, da bi v katerikoli drugi dejavnosti našli ugodnejši odnos med številom zadovoljnih in nezadovoljnih delavcev. V nasprotju s splošnim zadovoljstvom z delom, pa je kar 42 % tistih, ki niso zadovoljni z organizacijo dela in 45 % ni zadovoljnih s pogoji dela. Bolj zadovoljni so direktorji, značilno pa je tudi, da so delavci iz Slovenije v glavnem pozitivno opredelili organizacijo in pogoje svojega dela. Ali naj po tem sklepamo, da je organizacija služb v Sloveniji vendarle ustrežnejša od tiste v drugih republikah?

Glede na slabo oceno organizacije in pogojev dela je pravzaprav presenetljivo, da so anketirani v večini odgovorili, da so zadovoljni ne samo z medsebojnimi odnosi (68 %) ampak tudi z vodstvom službe (64 %).

V zadnjih petih letih je le 20 % anketiranih spremenilo bivališče in to predvsem v smeri manjše mesto - večje mesto. Največji delež selitev je med psihologi in najmanjši med direktorji, medtem ko po republikah ni razlik. Precejšnja stalnost kažejo anketirani delavci tudi glede menjave delovnega mesta oz. ustanove v kateri delajo, pač pa je kar precejšen delež tistih, ki včasih ali pogosto razmišljajo o spremembi delovnega mesta (71 %).

Na vprašanje, ali bi ob ponovnem izboru izbrali isti poklic, pa je 54 % odgovorilo pritrdilno; pokazalo se je, da so najbolj privrženi svojemu poklicu psihologi; ženske bolj kot moški in končno, strokovni delavci iz SR Bosne in Hercegovine ter Hrvatske bi v največjem deležu izbrali drug poklic, medtem, ko so delavci iz drugih republik bolj privrženi svojemu poklicu.

IV.

Drugi del študije predstavlja, kot sem že rekla, poskus izdelave modela za merjenje učinkovitosti dela socialnih delavcev in socialnih služb. Model je bil preizkušen s ločnimi socialnimi delavci v republiki Srbiji; avtorja na osnovi rezultatov ugotavljata sledeče, da je merjenje uspešnosti tako kompleksnega

dela, kot je socialno delo, možno in potrebno.

Vprašalnik, ki je bil za to "merjenje" izdelan, dejansko "meri", vendar se ne more uporabljati formalistično. Faktorska analiza je izkazala veljavnost vprašalnika, vendar se je treba zavedati njegove omejenosti in potrebe, da se dodeluje, dejansko je to torej prvi korak.

Model oz. vprašalnik za merjenje uspešnosti je kot pokazatelj uspešnosti vključeval naslednje kazalce uspešnosti (v študiji sam vprašalnik žal ni podrobneje opisan):

a) ocena vodenja evidence, b) uporaba primernih tehnik in metod dela, c) dokumentacija o delu (programi dela in poročila o opravljenem delu), č) udeležba na strokovnih posvetih (konference, simpoziji, seminarji itd.) d) dopolnilno izobraževanje, e) družbena aktivnost. V drugi seriji vprašanj so vprašanja o povezanosti s poklicem, kamor so avtorji uvrstili motivacije za delo, pričakovanja o poklicu ter želje po spremembi delovnega mesta.

Končno je bil v ta anketnik vključen še sklop ocen: ocene, ki jih o delu posameznega delavca daje vodja službe, ocene, ki jih je dal supervizor - raziskovalec, ki je intervjuval socialne delavce, ter samoocene teh delavcev, ki vključujejo vprašanje, kaj je najvažnejša lastnost, ki jo mora imeti nekdo, da je lahko dober socialni delavec, ter splošno oceno, kaj socialni delavec oz. socialno delo sploh lahko doseže.

Z uporabo teh vprašalnikov sta avtorja ugotovila naslednje:

1. Uspešnejši pri delu so mlajši socialni delavci (v skupini do 40 let je več uspešnih). Avtorja to razložita z dejstvom, da so to delavci, ki so redno dokončali strokovno šolanje in so torej boljše pripravljene na delo, medtem ko so starejši kadri prihajali v te službe v glavnem na osnovi afinitete in ljubezni do takega dela. Prav to - namreč strokovnost kot prevladujoč pogoj, avtorja še enkrat podčrtata, rekoč, da je strokovnost nesporno najpomembnejša komponenta socialnega dela in da brez strokovnega znanja, kakor koli ljubiš neko delo, ni uspeha. Res da socialno delo zahteva določene osebnostne lastnosti, kot so humanizem in ljubezen do sočloveka, ker vključuje predvsem delo z ljudmi in reševanje delikatnih problemov, vendar je strokovnost imperativ v uspešnosti.
2. Ženske so zdaleč uspešnejše kot njihovi moški kolegi pri opravljanju dela v sami ustanovi (evidenca, dokumentacija, metode in tehnike dela), moški pa so uspešnejši glede družbene aktivnosti in (predvsem) glede udeležbe na strokovnih srečanjih. Ta rezultat najbrž ni presenetljiv.

3. Pri delu so mnogo uspešnejši socialni delavci, ki so bolj navezani na svoje delo in imajo radi svoj poklic. Neuspešni socialni delavci tudi pogosteje razmišljajo o spremembi delovnega mesta, so manj motivirani za delo oz. v večji meri razočarani nad svojim poklicem.

Rezultati, ki jih navajata avtorja, gotovo niso presenetljivi, saj deloma potrjujejo že klasične teze, kot npr. uspešen delavec je bolj zadovoljen delavec itd. Škoda, da vprašalnik za "merjenje" ni priložen, saj bi se - vsaj iz odgovorov sodeč - nekatera vprašanja oz. metode dale uporabiti tudi v naši praksi, o nekaterih bi pa morda kazalo dvomiti.

V .

Za zaključek tole: Študija je vsekakor zanimiva. Ugotovitve sicer ne predstavljajo "odkritja Amerike", poskus merjenja uspešnosti pa je prav gotovo koristen in kaže o čem takim razmišljati. Ugotovitve o jugoslovanskih socialnih delavcih pa potrjujejo tele moje osebne teze:

- ne bodimo zaskrbljeni za bodočnost naših služb - razpolagamo z dragocenim človeškim potencialom, saj imamo v teh službah večinoma ljudi, ki se žele izobraževati in so nagnjeni uvajanju novih pogledov in novih metod dela;
- socialni delavec se je na področju socialnega varstva uveljavil kot ustrezen profil delavca; drugi strokovni profili pa še niso našli vloge in mesta v teh službah, kar pa je deloma tudi posledica odporov socialnih delavcev do uveljavljanja drugih poklicev v "njihovi" službi. Na to manjšo prilagojenost nam kažejo odgovori psihologov, kot tipičnih predstavnikov "novejše" stroke, ki skoraj povsod "izpadajo". (Op. Zanimivo bi bilo, če bi naši psihologi npr. za Vestnik napisali svoja razmišljanja o tem).
- pomembna je tudi ugotovitev, ki jo je raziskava povsem nedvoumno pokazala, namreč, da socialno delo ni oblika kompenzacije za določen primanjkljaj v osebem življenju - raziskani delavci so nadpovprečno "zdrava" skupina prebivalstva - in tudi ne dejavnost, ki zahteva predvsem dobro srce in čut usmiljenja; je strokovno delo, ki zahteva ustrezno strokovno usposobljenost; in kar je tudi pomembno, je delo, katerega učinke lahko merimo in ocenjujemo, čeprav se bomo pri iskanju metod merjenja in vrednotenja gotovo še namučili.

Marija Cigale

Naši sodelavci potujejo

POROČILO O STUDIJSKEM OBISKU NA POLJSKEM

V okviru sodelovanja s šolo za socialne delavce v Varšavi in na njihovo vabilo sva v zadnjem tednu septembra 1975 obiskala Varšavo in Lodz in si poleg obeh šol ogledala še vrsto drugih ustanov. Primerjanje njihovih in naših izkušenj pri izobraževanju socialnih delavcev bi zahtevalo poseben članek. Mimogrede naj samo omeniva, da so vtisi z obeh šol, ki sva jih obiskala, posebno še z varšavske, prav ugodni. Veliko pozornosti posvečajo delu s študenti, pozna se, da imajo več predavateljev z dobro pedagoško izobrazbo. Šolski prostori so okusno urejeni, prijetni, živi. Nisva imela občutka, ki ga imava včasih, kadar črnogledo razmišljamo o naši šoli, da bi bila šola zgolj "tovarna kadrov" z vso tovarniško neosebnostjo in puščobo. Seveda na Poljskem nimajo težav z neomejenim vpisom in množicami študentov. Na njihovo šolo se lahko vpiše samo omejeno število skrbno izbranih kandidatov. - Program obiskov v drugih ustanovah so nama pripravili gostitelji sami, ker nisva izrazila posebnih želja. Kasneje sva nekoliko obžalovala, da nisva zvedela skoraj nič o delu z mladino, z mladoletnimi prestopniki, z otroki, o prostem času ipd. Lahko pa sva si ustvarila dovolj jasno sliko o ustanovah, ki sva jih obiskala.

Center socialnega skrbstva v Zoliborzu

Center socialnega skrbstva v varšavski četrti Zoliborz je tako kot drugi centri na Poljskem povezan z zdravstveno službo. Center je metodična enota oddelka za družbeno pomoč, ki deluje v sestavi oddelka za zdravstveno varstvo in ki skrbi za finančno - administrativne naloge na področju družbene pomoči. Povezava z zdravstveno službo ni le na nivoju občine, ampak tudi na terenu. Vsak izmed 6 socialnih delavcev, ki delajo na centru socialnega skrbstva, je zadolžen za območje ene od 6 zdravstvenih postaj v Zoliborzu in ima tesne

Zaradi nerednega izhajanja Vestnika je od obiska na Poljskem do objave tega poročila minilo že več kot leto dni. Čeprav zapis ni več v celoti aktualen, ga zaradi zanimivosti in primerjave z našimi razmerami vseeno objavljamo. (Op.ured.)

stike s terenskimi zdravniki in medicinskimi sestrami. Dva dni v tednu dela socialni delavec v prostorih zdravstvene postaje na svojem terenu, da bi se tako prostorsko približal ljudem, ki potrebujejo njegovo pomoč, ostale delovne dni pa preživi na svojem delovnem mestu v centru, ki se nahaja v prostorih oddelka za zdravstvo.

Med najpomembnejšimi nalogami centra so skrb za stare ljudi, ki niso več aktivni, skrb za invalide, alkoholike, ogrožene družine, ljudi s psihičnimi problemi in podobno. Med oblikami pomoči še prevladuje materialna pomoč (posteljina, obleka, hrana, ozimnica) ter denarna pomoč, ki je lahko stalna ali občasna. Do stalne pomoči, ki je enaka znesku najnižje pokojnine, imajo pravico ljudje, ki si niso pridobili pravice do pokojnine in ki nimajo nobenih sorodnikov, ki bi bili po zakonu dolžni skrbeti zanje. Osebe, ki nimajo pravice do pokojnine, imajo pa sorodnike, ki so jim dolžni pomagati, dobivajo delno denarno pomoč do lo krat letno. Štirikrat letno lahko dobijo namensko denarno pomoč za nakup določenih potrebščin upokojenci z najnižjimi pokojninami. Včasih se namesto denarne raje odločijo za pomoč v obliki bonov za nakup hrane.

Dobro razvita je pomoč ostarelim in invalidnim osebam na domu, ki jo še dopolnjujejo. Pomoč na domu izvajajo prostovoljni skrbniki, sosedje, šolarji, harcerji (taborniki), poleg njih pa tudi sestre poljskega Rdečega križa in skrbniki, ki jih plačuje Poljski komite družbene pomoči. Pomoč usmerja in organizira center socialnega skrbstva, ki usklajuje delo vseh navedenih organizacij.

Center ureja tudi vse potrebno v zvezi s preselitvijo starejših ljudi v domove za upokojence, organizira družabna srečanja in izlete, pomaga pri delovanju klubov upokojencev in organizira posebne dneve, posvečene starim ljudem v skupnosti. Center uspešno deluje z drugimi organizacijami in ustanovami na območju Zoliborza (Poljski komite za družbene pomoči, Poljski Rdeči križ, odbori stanovalcev v stanovanjskih soseskah, šole, harcerji, itd.), poleg tega pa ima široko razpredeno mrežo prostovoljnih sodelavcev - imenovani "družbeni skrbniki", ki so neposredni izvajalci socialne pomoči na terenu. Sestim socialnim delavcem v centru pomaga 131 skrbnikov v krajevnih skupnostih in v delovnih organizacijah na območju Zoliborza. Skrbniki v delovnih organizacijah sodelujejo pri urejanju problemov tistih delavcev, ki stanujejo na tem območju, s problemi ostalih delavcev pa se ukvarjajo drugi skrbniki, ki so povezani s centri socialnega skrbstva v drugih predelih Varšave. Prostovoljne skrbnike pridobivajo s pomočjo dobro izdelanega sistema agitiranja in usposabljanja. Po končanem usposabljanju opravijo bodoči skrbniki še posebno pripravniško dobo, šele potem jih slovesno proglasijo za skrbnike, jim iz-

ročijo legitimacije in značke, s katerimi se predstavljajo pri svojem delu. Delo skrbnikov tudi materialno stimulirajo z letnimi nagradami, ki znašajo 1200 zlotov (nekaj nad 600 din). Socialni delavec redno vzdržuje stike s skrbniki. Enkrat mesečno prirejajo za skrbnike teamske sestanke, ki služijo nadaljnjemu strokovnemu izpopolnjevanju. Med skrbniki prevladujejo starejši ljudje, čeprav se za to delo odločajo tudi mlajši, tako moški kot ženske.

Po razgovoru z vodjem centra za socialno skrbstvo smo si ogledali še eno od zoliborskih sosesk, ki je bila zgrajena pred II. svetovno vojno na pobudo socialistov. Soseska predstavlja zelo zanimiv poskus urbanističnega načrtovanja, s pomočjo katerega so skušali ustvariti možnosti za pristne sosedske odnose med stanovalci. Nekajnadstropne stanovanjske zgradbe, ki so jih zgradili za stanovanja delavcev, so obrnjene proti večjemu skupnemu atriju in na cesto sploh nimajo direktnega izhoda. Sosesko sestavlja več takšnih enot, ki nudijo otrokom primerno okolje za igro, odraslim pa za srečevanje in oddih. V središču soseske so šole, otroški vrtci, kulturni center in prostori za družabno življenje. Soseska še vedno deluje prijetno, čeprav so stanovanja že zastarela. Kot nam je povedala ena izmed prvotnih stanovalk naselja, predvojna komunistka in ugledna družbena delavka, ki smo jo srečali med ogledom naselja, se je sestav prebivalcev že precej spremenil, s tem pa se je izgubila tradicionalna povezanost in občutek sosedstva med njimi.

Oddelek za zdravljenje alkoholikov in narkomanov psihiatrične bolnišnice v Pruszkowu

Oddelek, ki deluje v sklopu ene največjih in nastarejših psihiatričnih bolnišnic na Poljskem, sprejema alkoholike iz Varšave in okolice. Pacienti so predvsem moški, čeprav zdravijo tudi ženske. Po besedah zdravnice - psihiatrinje, ki vodi oddelek, poteka zdravljenje alkoholikov na Poljskem v okviru 22 bolniških oddelkov, ki skupaj z 8 posebnimi zavodi za zdravljenje alkoholikov predstavljajo zaprto obliko zdravljenja. V 440 posvetovalnicah, ki delujejo na ambulantni način, izvajajo odprto zdravljenje, s polodprto obliko pa se zaenkrat ukvarja samo tako imenovani nočni oddelek v Varšavi, ki smo ga obiskali nekaj dni za pruškovskim.

Oddelek za zdravljenje alkoholikov v Pruszkowu sprejema poleg pacientov, ki so se sami odločili za zdravljenje, tudi alkoholike, ki so prišli v bolnišnico prisilno - po sodbi sodišča ali po odločitvi posebne komisije, ki na osnovi zakona o obveznem zdravljenju alkoholikov lahko pošlje na zdravljenje tudi

tiste alkoholike, ki niso zagrešili kaznivega dejanja, vendar pa motijo okolico. Očitno je, da takšen sestav bolnikov vpliva na sam režim na oddelku, pa tudi na uspešnost zdravljenja. Vodja oddelka nam je med razgovorom nekajkrat poudarila, da je zelo težko delati z bolniki, ki za zdravljenje niso motivirani, kajti osnovni namen zdravljenja je v tem, da jih odrešijo alkoholne zasvojenosti in jim vzbudijo motivacijo za abstinenco. To naj bi dosegli povprečno po treh do štirih mesecih zdravljenja, po tem času ne pričakujejo več, da bi se stanje lahko še izboljšalo. O kriterijih, ki vplivajo na odpust bolnikov oziroma na odločitev o tem, kdaj je bolnik sposoben za vrnitev v normalno življenjsko okolje, nismo zvedeli ničesar določnega. Kaže, da je povprečni čas zdravljenja odvisen tudi od trajanja z zakonom dovoljenega bolniškega dopusta, ki znaša tri mesece. Vodja oddelka je namreč omenila, da morajo zaradi te omejitve v primerih, kadar še računajo na izboljšanje, pacienta po treh mesecih za nekaj dni odpustiti, da se vrne na delo, potem pa ga ponovno sprejmejo v bolnišnico.

Zdravljenje je sestavljeno iz medicinske in delovne terapije in psihoterapije, ki je individualna in grupna. Grupno terapijo vodi psiholog, ki usmerja pogovor o problemih pacientov. Enkrat na teden dela psiholog tudi z družinami alkoholikov, vendar samo s tistimi, ki to želijo. Pri vključevanju družin v zdravljenje alkoholikov imajo namreč precejšnje probleme, ker mnogo družin alkoholika odklanja, ali pa noče priznati potrebe po zdravljenju. Delo z družinskimi člani je predvsem neke vrste instruktaja o tem, kako pomagati alkoholiku, da se bo po zdravljenju lažje vključil v družinsko okolje. Z delovnimi organizacijami alkoholikov bolnišnica pri zdravljenju ne sodeluje.

Pacienti preživijo prvih deset dni v zaprtem oddelku bolnišnice pozneje pa hodijo na delo pod vodstvom instruktorjev. Po večini opravljajo različna sezonska dela znotraj bolnišničnega kompleksa. Ta delovna terapija ima poleg ekonomske koristi (zaslužek bolnikov) tudi vzgojni namen, saj navaja alkoholike na delovno disciplino. Pacienti tudi sami pospravljajo svoje sobe. Dvakrat tedensko lahko sprejemajo bolniki obiske družinskih članov, ne pa tudi (pivskih) prijateljev. Po enomesečnem bivanju na oddelku dobijo bolniki dopust, ki ga lahko izkoristijo vsakih 14 dni, če se med tem niso opili in če se njihova družina z dopustom strinja. O dopustih odloča vodja oddelka, upošteva pa pri tem mnenje sveta bolnikov. Svet, ki ureja tudi druge zadeve v zvezi z bivanjem na oddelku, volijo na skupnih sestankih bolnikov z osebjem oddelka, ki so enkrat tedensko in so namenjeni obravnavanju vseh problemov v zvezi z delom na oddelku.

O uspehih zdravljenja je po mnenju vodje oddelka težko govoriti, ker alkoholik pač ni nikoli dokončno ozdravljen. Po podatkih za 120 pacientov, ki so jih spremljali več let po odhodu iz bolnišnice, so rezultati zdravljenja sledeči: 17 pacientov abstiniira že peto leto, 34 jih ostaja treznih daljše časovno obdobje, pri 55 ne bi mogli govoriti o trajnejši abstinenci, 14 jih je medtem umrlo. Med tistimi, ki abstiniirajo že 5 let, sta samo dva pacienta, ki sta prišla na zdravljenje neprostovoljno.

Po odhodu iz bolnišnice oddelek nima stikov s pacienti, razen s tistimi, ki se vračajo na zdravljenje. Na obvezno zdravljenje v posvetovalnice za alkoholike napotijo samo tiste paciente, ki jim je bil izrečen ukrep obveznega zdravljenja, za ostale je vključitev v posvetovalnico prostovoljna. Socialnega delavca na oddelku nimajo, pogrešajo pa tudi delovnega terapevta.

Poleg alkoholikov zdravijo na oddelku tudi narkomane, vendar je teh pacientov precej manj. V času našega obiska ni bilo na oddelku nobenega bolnika, ki bi se zdravil zaradi narkomanije.

Iz razgovora z zdravnico smo lahko povzeli, da uradno narkomaniji še ne posvečajo večje pozornosti, čeprav narkomani na Poljskem niso več taki redki. Med narkomani prevladujejo v zadnjem času mladi ljudje, stari med 17 in 20 letom. O metodah zdravljenja in problemih, ki se ob tem pojavljajo, med obiskom nismo govorili. Omenili pa so nam, da zdravljenje narkomanov v nasprotju z alkoholiki še ni obvezno, kar vpliva tudi na število pacientov.

Sanatorij za zdravljenje alkoholikov v Varšavi

Sanatorij, v katerem preživijo pacienti popoldanske in nočne ure, dopoldne pa delajo na svojih delovnih mestih, se razlikuje od oddelka v Pruszkovu po tem da sprejemajo na zdravljenje samo prostovoljne paciente. Tudi tu ostanejo prvih 10 do 14 dni pacienti v zaprtem oddelku, kjer jih opazujejo in jim nudijo potrebno medicinsko terapijo. Pacienti so samo moški, stari povprečno od 35 - 45 let, večinoma z osnovno in poklicno izobrazbo, čeprav so med njimi predstavniki takorekoč vseh poklicev, razen duhovniškega.

Po prihodu z dela imajo bolniki individualno in grupno psihoterapijo, različna predavanja in po želji tudi delovno terapijo. Sodelujejo tudi v delu kluba alkoholikov, ki deluje pri sanatoriju. Tudi tu traja zdravljenje povprečno tri mesece, po odhodu iz sanatorija pa svetujejo pacientom vključitev v posvetovalnico oziroma v klub zdravljenih alkoholikov. Kot so

nam povedali ob obisku v tej ustanovi, imajo na Poljskem že 25 klubov zdravljenih alkoholikov (od tega 7 v Varšavi), ki deluje po nekoliko drugačnem principu kot naši. Zdravljeni alkoholiki preživljajo v klubu predvsem svoj prosti čas in sodelujejo na kulturnih in družabnih srečanjih. Enkrat tedensko imajo v klubu grupno psihoterapijo, ki jo največkrat vodijo psihologi, redkeje zdravniki ali socialni delavci.

Delo sanatorija nam je predstavil socialni delavec, ki sodeluje pri zdravljenju na oddelku in v klubu, njegova osnovna naloga pa je urejanje problemov v zvezi z zaposlitvijo pacientov, konfliktov na delovnem mestu, kršitev delovne discipline in podobno. Največ problemov se pojavi po končanem zdravljenju, ko delovna organizacija ne zaupa zdravljenemu alkoholiku dela, ki bi ga zdaj lahko odgovorno opravljal. Zlasti so pri tem prizadeti alkoholiki z visoko izobrazbo, ki se morajo že vnaprej zadovoljiti z manj zahtevnimi deli. Odnosov z družino socialni delavec ne ureja, ker je po lastnih besedah še premlad in ne bi užival zaupanja ljudi, ki se raje obračajo na zdravnike. Sicer pa je poudaril, da so se socialni delavci pri zdravljenju alkoholikov že uveljavili in da težijo k temu, da bi jih zaposlili v vsaki posvetovalnici za zdravljenje alkoholikov.

Glede uspehov zdravljenja v nočnem oddelku je socialni delavec menil, da so takšni, kot jih nasploh srečujemo pri zdravljenju alkoholikov. Konkretnih podatkov o tem še niso zbrali, prav tako pa tudi nismo mogli zvedeti, kolikšen je uspeh zdravljenja v tem oddelku v primerjavi z zaprtimi bolniškimi oddelki. Kaže pa, da so rezultati vzpodbudni, saj imajo vselej več prošenj za sprejem kot prostih mest.

Posvetovalnica psihičnega zdravja

V prostorskem okviru bolnišnice v Pruszkowu, ne pa tudi v njenem organizacijskem okviru, deluje posvetovalnica psihičnega zdravja. Tu smo se seznanili z nekaterimi posebnostmi in problemi organizacije skrbi za duševno bolne - kolikor je to v enournem pogovoru sploh mogoče.

Po drugi svetovni vojni je ostala Poljska skoraj brez psihiatričnih ustanov, nacisti pa so sistematično, kruto uničili tudi veliko duševnih bolnikov in zdravstvenega osebja. Po osvoboditvi so razvili sistem skrbi za duševno bolne, ki je v začetku temeljil na starih organizacijskih strukturah, v obnovljenih in adaptiranih prostorih. Šele v zadnjem desetletju so lahko zgradili nekaj novih bolnišnic. Take razmere so vsilile organizacijski model, ki ima - čeprav porojen v stiski - nekaj prednosti v primerjavi z nam bližjim sistemom hospitalnega varstva. Razvili so namreč sorazmerno gosto mre-

žo ambulant ali posvetovalnic psihičnega zdravja. Hitreje kot prostorske možnosti se je večalo število strokovnega zdravstvenega osebja, ki se šola na lo psihiatričnih klinikah medicinskih akademij in v šolah za medicinske sestre. Tako se je močno razvilo zunanjebolnišnično varstvo duševno bolnih. Danes so zunajbolnišnične ustanove (posvetovalnice psihičnega zdravja) v večini občin in v delih večjih mest. Poleg njih narašča število ustanov za polodprto varstvo; zaščitnih delavnic in dnevnih oddelkov. Vse te ustanove psihiatričnega varstva - zaprte, odprte in polodprte - so se do sedaj razvijale nepovezano. Sedaj pa se integrirajo v regijah, kjer je njihova mreža dovolj gosta. Integracija sistema se je začela s "sektorizacijo" psihiatričnih oddelkov bolnišnic. Pod sektorizacijo razumejo povezovanje vsakega oddelka z geografskim rajonom bolnišnice. Ta sistem naj bi zagotovil nepretrgano in vsestransko varstvo bolnika, ki bi vključevalo na povezan način zdravljenje, rehabilitacijo in profilakso v mejah majhnih geografskih rajonov. Praktično bi po tem modelu bolnik (v skladu z razvojem bolezni oz. zdravstvenim stanjem) ko zapusti bolnico, prešel v ambulantno oskrbo oz. iz ambulantne oskrbe v bolnišnico, ter z njim seveda vsa zdravstvena dokumentacija. Pri tem pa bi bolnišnični zdravnik delal nekaj ur tedensko v ambulantni, zdravnik iz ambulante pa v bolnišnici. Oba zdravnika bi bila tako neprestano v stiku med seboj in z bolnikom. Po normativih tega modela naj bi bila na vsakih 50 tisoč prebivalcev ena posvetovalnica psihičnega zdravja. Po izjavi vodje posvetovalnice, ki smo jo obiskali, je do tega ideala še zelo daleč. Danes je v varšavskem okrožju (po novi admin-istrativni ureditvi je Poljska razdeljena na 49 regij) 20 takih posvetovalnic, v celotni Poljski je bilo po podatkih za leto 1970 418 posvetovalnic. Prav tako je stiska s strokovnimi kadri. V vsaki posvetovalnici naj bi bil vsaj 1 psihiatr, medicinska sestra, socialni delavec in administrativna moč, vendar je taka zasedba še redka. Čuti se pomanjkanje psihiatrov in še posebej socialnih delavcev. Posvetovalnica v Pruszkowu, ki opravlja tudi funkcijo strokovnega centra za ostale posvetovalnice, zaposluje 8 zdravnikov s polnim delovnim časom in 4 honorarce, 1 psihologa (in 2 z nepolnim delovnim časom) 2 socialna delavca, 3 medicinske sestre in administratorko. Že sama notranja prostorska ureditev posvetovalnice daje videz izobraževalne ustanove. Ima predavalnico, na stenah številne sheme in grafikone, v knjižnici pa smo opazili veliko sodobne strokovne literature v angleščini, francoščini, nemščini. Po besedah vodje posvetovalnice imajo težav pri nabavljanju te literature. Zanima jih napredek socialne psihiatrije, saj čutijo, da jih preveč izključujoča biološka orientiranost tradicionalno šolanih psihiatrov ovira prav pri uresničevanju prej opisanega modela varstva duševnih bolnikov.

Funkcija socialnega delavca v posvetovalnici je, da vzdržuje zvezo med pacientom in okoljem, v katerem živi in dela. Nje-

gova naloga je, da razišče to okolje, pacientove družinske, stanovanjske in delovne razmere. Skrbi za pacientovo družino, posebej še za otroke, ki jih po potrebi namesti v otroškem domu. Povezuje se s prostovoljnimi socialnimi delavci na terenu (opiekuni = skrbniki) z delovnimi in družbenimi organizacijami in daje pobudo za različne ukrepe v zvezi s skrbjo za bolnika. Skrbi za namestitve v zavode, pomaga pri stiskah pacientom, ki imajo fizične težave pri kontaktiranju, ureja zadeve povezane s prekvalifikacijo, priznanjem individualnosti, pokojnine. Pomaga pri urejanju stanovanjskega vprašanja pacientov, pri zaposlovanju ipd..

Dom upokojenih pletilcev v Lodzu

Dom upokojenih pletilcev v Lodzu je eden tistih domov za ostarele, ki jih gostitelji povsod s ponosom pokažejo. Dom stoji na robu gozdiča, ki so ga uspeli izredno domiselno vključiti v samo stavbo. Arhitektom je v tem primeru očitno uspelo ustvariti prijetno in udobno okolje, v katerem potrebe starega človeka določajo arhitektonske rešitve in ne obratno. Zelo lepa je tudi notranja oprema, ki deluje včasih že kar preveč reprezentativno.

S eveda naši gostitelji niso pozabili omeniti, da tudi na Poljskem ne manjka domov za upokojence, ki so nameščeni v starih neustreznih zgradbah, kjer stanovalci še zdaleč nimajo udobja, kakršnega smo videli v omenjenem domu upokojenih pletilcev. Dom so zgradili leta 1974 s sredstvi, ki so jih prispevale tekstilne tovarne, zato imajo pri sprejemu prednost upokojeni pletilci in njihovi družinski člani, ki jih je med stanovalci kar 95 %. V domu je 120 upokojencev (običajno imajo domovi za stare na Poljskem ločeno stanovanje), ki živijo v 95 enoposteljnih in 15 dvoposteljnih sobah za zakonce. Upokojenci imajo v domu celotno oskrbo. Zanje skrbijo dva zdravnik, stomatolog, tri medicinske sestre, socialni delavec in drugo osebje. Zdravniki delajo v domu po nekaj ur dnevno, v ostalem času so na razpolago medicinske sestre. Dom je namenjen samo zdravim upokojencem, ki ne potrebujejo stalne bolniške nege. Če oskrbovanec zboli, ga v primeru težje bolezni pošljejo v bolnišnico, od koder se vrne v dom samo, če povsem ozdravi, v nasprotnem primeru pa ga premestijo v katerega od domov za stare, ki oskrbujejo kronične bolnike. Na vprašanje kako oskrbovanci sprejemajo takšno premestitev, je upravnica doma odgovorila, da je to zanje hud psihični šok, saj menijo, da so jih poslali umirat. Povedala je, da imajo v nekaterih drugih domovih posebne oddelke za kronično bolne, da jim ne bi bilo treba pošiljati oskrbovancev v druge zavode, vendar se tudi tam srečujejo s podobnimi problemi, saj se bolniki upirajo premestitvi na oddelek za kronično bolne.

Upokojenci, ki smo jih srečali v domu, so bili videti še dokaj čili in živahni, čeprav je povprečna starost 75 let. Prevladujejo ženske. O sprejemu v dom odloča posebna komisija na nivoju mesta, ki razporeja ostarele v vse domove na območju Lodza. Direktor doma je član te komisije. Kriterij za sprejem so zlasti težavne življenske razmere, število delovnih let, zdravstveno stanje, pa tudi uspehi pri delu in družbeno-politična aktivnost, kar velja predvsem za upokojene tekstilne delavce, ki jim je dom v prvi vrsti namenjen.

Dom ima dobre stike s sosesko, sodeluje z različnimi družbenimi organizacijami ter tekstilnimi tovarnami, ki so prispevale denar za gradnjo. Življenje v domu usmerja in organizira socialni delavec, ki opravlja tako nekoliko drugačno vlogo, kot smo je vajeni pri nas. Ne le, da posreduje v odnosih in konfliktih med stanovalci, skrbi za njihove drobne potrebe, temveč je kot član sveta stanovalcev zadolžen za organizacijo kulturnega in družabnega življenja v domu, za različne aktivnosti v prostem času in za drobne medsebojne odnose. Njegovo delovno področje je predvsem življenje v domu, čeprav posreduje tudi v odnosih s sorodniki, pomaga pri uveljavljanju raznih pravic upokojencev in podobno. Nobe- nega opravka pa nima s sprejemanjem v dom.

Vzdrževanje doma je po besedah direktorice, ki je po poklicu medicinska sestra, zelo drago. Upokojenci plačujejo 1140 zlotov oskrbnine, razliko med to ceno in dejanskimi stroški krijejo iz mestnega proračuna. Vsi upokojenci ne plačujejo najvišjega zneska oskrbnine. Pravilo v vseh domovih na Poljskem je, da mora vsakemu ostati po plačilu oskrbnine vsaj 200 zlotov za osebne potrebe, zato se upokojencem z nižjimi pokojninami oskrbnina ustrezno zmanjša, tisti, ki nimajo lastnih sredstev, pa dobijo 100 zlotov.

Dom upokojenih delavcev kemične industrije v Varšavi.

Tudi dom upokojencev kemične industrije v Varšavi je nov (zgrajen je bil pred 4 leti), funkcionalno zgrajen in opremljen z veliko mero okusa. V domu stanuje 70 % upokojenih kemikov, ki imajo prednost pri sprejemu, ker so njihova podjetja participirala pri gradnji, 30 % pa je drugih stanovalcev. Kapaciteta doma je 100 oseb, večina (68) jih živi v enoposteljnih sobah, ostali, med katerimi je nekaj zakonskih parov, pa v dvoposteljnih. Starostno povprečje je nekoliko višje kot v Lodzu - 78 let. Za stanovalce skrbi 34 zaposlenih delavcev. V domu prebivajo tudi manj pokretni in bolni oskrbovanci, zaradi katerih morajo imeti stalno dežurno službo. V primeru kronične bolezni oskrbovancev ne premestijo v posebne domove, temveč jih obdržijo v dotedanem okolju.

Tudi v tem domu imajo dobro organizirano družabno življenje, ki ga ob pomoči socialnega delavca vodi svet stanovalcev. Svet ima več sekcij, ki skrbijo za organizacijo kulturnih prireditvev, za drobne potrebe stanovalcev, za zaposlitve v prostem času in za obiskovanje bolnih stanovalcev, ki so na zdravljenju v bolnišnici. Poleg sodelovanja z različnimi organizacijami imajo že tri leta tesne stike z razredom neke gimnazije, kjer je poudarek na kemiji. Dijaki tega razreda sodelujejo na prireditvah, imajo pa tudi tesne stike s posameznimi upokojenci, ki jih redno obiskujejo, jih vodijo na sprehode in podobno. Ugotovili so, da je veliko lažje vzpostaviti kontakte med starejšimi ljudmi in mladinci kot pa z otroki, ki imajo manj posluha za njihove probleme.

V domu omogočijo upokojemcem, ki so po mnenju zdravnika sposobni za delo nekaj ur na dan ali na teden, da si poiščejo primerno zaposlitev. Več stanovalk doma pomaga pri varstvu v soseski, dve poučujeta tuje jezike, eden dela v biblioteki, nekaj jih je honorarno zaposlenih na prejšnjih delovnih mestih.

Direktorica doma je posebej poudarila, da si vsi zaposleni prizadevajo za dobre in prijetne odnose v domu in da jim to v dobri meri tudi uspeva, saj je osebe doma še mlado in se pri njih še ne kažejo znaki utrujenosti. Tako v tem domu kot v lodskega pa smo imeli občutek, da jim kljub prizadevanjem ne uspe najbolje zaposliti stanovalcev z različnimi in interesnimi dejavnostmi in da ostanejo nekatere možnosti neizkoriščene. Direktorici obeh domov sta potožili, da nimajo delovnih terapevtov, ki bi znali usmerjati upokojemce pri delu, prav tako pa še nimajo primerno opremljenih prostorov za raznovrstne zaposlitve posameznikov. Socialni delavci, ki opravljajo tudi vlogo delovnih terapevtov, za to delo niso usposobljeni. Vprašanje je tudi, ali bi lahko socialni delavec, ki opravlja vse prej navedene naloge, zmogel tudi neposredno delo na tem področju.

Center za raziskovanje sodobne družine in posvetovalnica

Pri glavnem odboru Društva za načrtovanje družine (glej informacijo "Poljsko društvo za načrtovanje družine" v tej številki Vestnika) delujeta dve strokovni ustanovi, t.j. Center za raziskovanje sodobne družine in predzakonska ter zakonska svetovalnica. Cilji društva za planiranje družine so, po besedah Anne Dodziuk-Lityàske, sociologinje in vodje centra tile: 1) popularizacija kontracepcijskih metod in tehnik ter pomoč pri uporabi teh sredstev, 2) spolna vzgoja, razvijanje ustreznih stališč do ljubezni in zakona, 3) svetovanje v težavah predzakonskega obdobja in v zakonu. Da bi

premagali teoretične ovire pri doseganju teh ciljev, so ustanovili v okviru društva omenjeni center kot znanstveno-raziskovalno ustanovo. Center zbira dokumentacijo o družini, izvaja samostojne raziskave in prireja debatne večere o tej problematiki. V centru se dobro zavedajo, da je osnova raziskovalnega dela urejena dokumentacija strokovnih del določenega področja, zato so to dejavnost navedli na prvem mestu. Pokazali so nam tudi dokumentacijski bilten, ki ga odlikuje izredno pregleden sistem, beleženja informacij o delih. Pri vsakem delu je naveden avtor, njegov naslov, vodja raziskave, ustanova, v okviru katere je bila izvedena raziskava, vsebina in problematika raziskave, praktični cilji, metode in tehnike, populacija, roki, način publiciranja in pripombe.

V šestih letih obstoja je izvedel center 3 samostojne raziskave. Prva o področjih konfliktov v sodobnem zakonu je zajela po 200 mož in žena, ki so jih intervjuvali ločeno. Knjiga, ki jo pripravljajo na osnovi te raziskave, bo v pomoč pri zakonskem svetovanju. Druga raziskava je o stališčih mladih ljudi do ljubezni in spolnosti. Zajeli so po 200 mladincev od 16 - 24 let iz treh slojev oz. življenjskih okolij: tovarniške delavce, kmete iz vasi, kjer je polovica prebivalstva zaposlenega v industriji in kmete iz pretežno agrarne, tradicionalne vasi. Neke vrste kontrolno skupino so sestavljali študentje. Raziskovalce je zanimalo predvsem, kaj vedo mladi o spolnosti in zakonu, kdaj pride do spolne iniciacije, kako vplivajo vrstniki na vedenje in stališča v zvezi s spolnostjo, zakonom, ljubeznijo; kakšne so oblike predzakonske morale in kakšni so modeli zakonskega in družinskega življenja; kakšno je mesto spolnosti v aspiracijah mladih. Tretja raziskava obravnava življenjsko situacijo in konflikte med partnerji pri zakoncih, ki imajo že odrasle otroke. Po izjavi Dodziuk-Litynske je ta kategorija zakoncev poseben problem svetovalnic, pa tudi ločitve so pri takih zakoncih pogostejše. Prav sedaj začne center četrto raziskavo, v kateri želijo razkriti modele in mehanizme odločanja o spočetju v ruralnih predelih.

Posnemanja vredna oblika strokovnega dela so diskusijski večeri. To je ena od oblik, s katero se zagotavlja boljša povezava med raziskovanjem in prakso. Na teh večerih sodelujejo poleg raziskovalcev vedno tudi predstavniki drugih skupin in slojev, ki jih bodo na tak ali drugačen način prizadeli rezultati raziskave. Diskusijskega večera o študentskih zakonih so se udeležili poročeni študentje, pa seveda svetovalci, pravniki in družbeni delavci.

Za nas je bilo zanimivo, da so v centru s polnim delovnim časom zaposlene le tri osebe in da ustanova ni denarno odvisna od države. Raziskave financirajo s prispevki privatnikov, klinik in tovarn kontracepcijskih sredstev.

V okviru raziskovalnega centra deluje posvetovalnica za predzakonske in zakonske probleme. V pogovoru z vodjo posvetovalnice, psihologinjo Zuzanno Celmer, smo zvedeli, da je bila posvetovalnica v začetku namenjena predvsem za svetovanje pred sklenitvijo zakona. Hitro pa se je pokazalo, da je potrebno dejavnost razširiti tudi na področje problematike v zakonu, saj je vedno več poročenih želelo nasvet v zvezi s težavami v zakonu. Danes delajo v varšavski posvetovalnici seksologi, psihologi in socialni delavci skupaj sedem oseb, večina od njih honorarno, s polnim delovnim časom so zaposlene le tri osebe. Delo si razdelijo po problematiki, pri čemer je vsekakor neugodna okoliščina to, da opravlja triažo sekretarka posvetovalnice, ki ima zgolj administrativno izobrazbo. Seksolog obravnava na primer težave mladih fantov v zvezi z iniciacijo, težave v zvezi z neplodnostjo, frigidnostjo, težave pri navezovanju stikov z osebami drugega spola. Seksologi so praviloma zdravniki, ki so si pridobili posebno izobrazbo s tega področja. Psihologi obravnavajo težave v zvezi z neskladjem značajev, probleme, ki se pojavljajo v večgeneracijskih družinah, največ tam, kjer prebiva mlada družina pri starših enega od zakoncev. Obravnavajo dalje primere alkoholizma, osamljenosti v zakonu ter nezvestobe. Socialni delavec se bolj osredotoča na težave, ki se pojavljajo pri mladih ljudeh, ko pridejo z dežele v veliko mesto. Pri tem mislijo predvsem na osamljenost prišleca v mesto, težave pri navezovanju stikov z drugimi, pa tudi na materialne težave. Redkeje obravnavajo težave pri prilagajanju na delovno situacijo, pogosteje "klasične" socialne težave kot so stanovanjsko vprašanje, bolezen ipd. Osnovna metoda je delo s posameznikom, pri tem uporabljajo tudi razne psihološke teste, izvajajo pa tudi grupno terapijo in poskušajo psihodramo. Kot posebno obliko naj omenimo "Telefon zaupanja", ki deluje že v osmih poljskih mestih. Na Poljskem deluje dandanes 17 podobnih posvetovalnic, v katerih se uveljavlja podoben organizacijski model kot v varšavski, s seksologom, psihologom in socialnim delavcem kot minimalno ekipi. Varšavska posvetovalnica prireja, poleg rednega svetovalnega dela, seminarje za delavce v ostalih posvetovalnicah, izdaja pa tudi svoje strokovno glasilo "Poradnictwo przedmalżeńskie i rodzinne" (predzakonsko in družinsko svetovanje). Ta bilten je oblikovno skromen, ciklostiran, vendar, kot kaže, redno spremlja delo posvetovalnic, saj sodelujejo v njem s prispevki strokovnjaki, ki delajo v posvetovalnicah.

Pavla Rapoša-Tajnsšek

Blaž Mesec

POROČILO O UDELEŽBI V ŠTUDIJSKI DELEGACIJI

Študijska delegacija Zveznega komiteja za zdravstvo in socialno varstvo je obiskala Zvezno republiko Nemčijo v času od 27/2 do 6/3-1977. Delegacijo je vodila Nevenka Novakovič, pomočnik predsednika Zveznega komiteja za zdravstvo in socialno varstvo, člani pa so bili še: dr. Pande Drvošanski, vršilec dolžnosti direktorja Zveznega zavoda za zdravstveno varstvo, Petar Džundev, namestnik republiškega sekretarja za zdravstvo in socialno politiko SR Makedonije, Fiveši Gabor, namestnik sekretarja za zdravstvo in socialno varstvo SAP Vojvodine, Ciril Milutin, podsekretar v republiškem sekretariatu za zdravstvo in socialno varstvo SR Hrvatske, Ante Matutinovič, predsednik Zveze društev socialnih delavcev Jugoslavije in jaz. V programu so bili predvideni razgovori v ministrstvu za delo in socialni razvoj, ministrstvu za družino, mladino in zdravstvo, ministrstvu za pravosodje, ministrstvu za urbanizem ter razgovor z jugoslovanskimi socialnimi delavci, ki so zaposleni kot svetovalci za naše delavce pri organizaciji Arbeiterwohlfahrt. V razgovorih naj bi naša delegacija proučila naslednje: socialno zavarovanje, vprašanje ženske delovne sile, varstvo nezaposlenih, vprašanja tujih delavcev, varstvo civilnih žrtev vojne, sistem socialnih pomoči, varstvo otrok in družine, družinsko zakonodajo, stanovanjsko politiko, skratka, celoten sistem socialnega varstva v najširšem smislu besede. Program je bil kar precej natrpan, tako smo na primer temo zdravstveno varstvo morali preskočiti, ker je zmanjkalo časa. Bivali smo ves čas v Bonnu, program je vključeval le razgovore, tako da ni bilo možnosti preveriti povedanega z obiskom kakih institucij itd.

1. Splošno

Bonn je staro univerzitetno mesto. Je tudi rojstno mesto velikega skladatelja Ludviga van Beethovna; v njegovi rojstni hiši je urejen njegov spominski muzej, čeprav je sicer v njej le malo časa bival (njegova hiša na Dunaju je danes porušena in so v Bonn prenešeni vsi predmeti, ki so ostali na Dunaju; poleg tega je v Bonnu urejena tudi spominska hiša Konrada Adenauerja, vendar pa smo mi dali prednost kulturi in si ogledali le Beethovno hišo). Industrije Bonn praktično

nima. Po drugi svetovni vojni je bil kot malo mesto - tedaj je imel okrog 30.000 prebivalcev - izbran za prestolnico Zvezne republike Nemčije kot očiten dokaz, da se Nemčija ne namerava odpovedati Berlinu. Zato dolga leta po vojni v Bonnu niso ničesar gradili, ampak so tudi zvezne institucije bivale v improviziranih prostorih. Šele socialno-demokratska vlada je našla sprejemljivo formulacijo, ki se glasi: nekako takole: z ozirom na to, da bo Bonn še dalj časa ostal začasna prestolnica Nemčije itd. - to pa je zadoščalo, da se je mesto začelo izgrajevati in večina vladnih institucij je zdaj nameščena v novozgrajenih stavbah. Značilno za mesto, ki leži v blago valoviti pokrajini ob Renu je, da skoraj ne pozna gradnje v višino; hiše so večinoma eno, dve in trinadstropne, že pet nadstropnih stavb je malo, nebotičnikov je pa sploh le par (med drugim palača CDU - krščansko - demokratske stranke, v nasprotju s palačo SPD - socialno - demokratske stranke, ki stoji nasproti CDU na drugi strani ceste in je nižja in tudi sicer arhitektonsko prijetnejša, ministrstvo za pravosodje in še nekaj ministrstev). Splošen vtis o mestu je, da stoji trdno na nogah. Ob tem pa seveda tradicionalna čistoča in red - promet recimo poteka brez zastojev, če se hočeš iz enega pasu vključiti na drugi, ti tudi v največji gneči mirno odstopijo prostor itd.

2. Organizacija ministrstev

Zvezna republika Nemčija je urejena federalno - pomeni, da so zvezna ministrstva pristojna v glavnem za zakonodajo, ki jo izvajajo deželne in občinske oblasti ter razne ustanove. Vsako ministrstvo ima enkrat letno ministrsko konferenco s svojimi deželnimi ministri, večkrat pa imajo tudi posvetovanja. Ob vsaki spremembi vlade se ministrstva nekoliko reorganizirajo, tako so tudi zdaj v procesu reorganizacije, vsaj ministrstva, ki so dobila nove ministre.

Ministrstva imajo zaposlenih od 1800 (npr. ministrstvo za finance ali ministrstvo za gospodarstvo) do 200 zaposlenih. Vsa ministrstva so sestavljena po enakem principu. Ministrstvo vodi minister, ki je obenem član vlade. Za njim sta po rangi enaka državni sekretar (Staatssekretär) in parlamentarni sekretar (Parlamentarischer Staatssekretär). Državni sekretar je nekako vodja službe na ministrstvu, parlamentarni sekretar pa zastopa ministrstvo v parlamentu (skupščini) oz. parlamentarnih odborih in je član parlamenta. Minister je lahko član parlamenta, ali pa tudi ne, medtem ko državni sekretar ne more biti član parlamenta. Oba sekretarja imenuje vlada, seveda se pa upošteva želje oz. predloge ministra. Vsako ministrstvo je razdeljeno na oddelke (Abteilung), ki se po potrebi delijo še na pododdelke. Vodstveni delavci oddelkov in pododdelkov so dvoje vrste, oz. imajo dvoje vrst nazivov,

kar je za nas nekoliko težje razumljivo: Ministerialdirektor, ki je bolj politična funkcija, imenuje jih lahko minister; ter Ministerialdirigent, kar je strokovna funkcija, vodja strokovnega dela in jih minister ne more izmenjati. Tudi vodje oddelkov imenuje vlada na predlog ministra, sklep seveda predstavlja formalnost; pri vseh teh funkcijah gre skratka za različne politične vplive in kombinacije. Vsa ministrstva imajo poleg drugih tudi oddelke za stike z javnostjo in nekateri tudi oddelke za stike v inozemstvu. To je kajpak nujno glede na njihovo delo; ministrstvo za urbanizem recimo navaja, da so v letu 1975 sprejeli 78 strokovnih grup s skupno 3500 člani. Zanimivost: stavbe ministrstev nosijo napis: Bundesminister für ... - ne ministrstvo.

Sprejeli so nas povsod vljudno in nekateri celo prijazno; seveda pa je bilo treba upoštevati točno odmerjen čas. Glede njihove gostoljubnosti: različna. Medtem, ko sta naša dva ministrstva (za delo in za urbanizem) povabila celo na kosilo (ministrstvo za urbanizem celo na svečano kosilo v hotelu Dresden, ki je znamenit zaradi svoje izredno lepe lege tik ob Renu, še bolj pa zaradi dejstva, da sta se v njem sestala Hitler ter Chamberlain) in so nas drugi postregli s kavo, so nas sicer na ministrstvu za pravosodje pogostili s sadnim sokom in mineralno vodo; toda medtem ko smo mi poslušali strokovno obrazlogo družinskega prava, je vodja oddelka, ki nas je sprejel, odšel v bife in si prinesel skodelico kave, ki jo je popolnoma mirno popil ob in kljub našim zavistnim pogledom). Treba pa je reči, da so nam z informacijami postregli povsod strokovno najpristojnejši ljudje, ki so se potrudili, odgovoriti tudi na nekatera naša vprašanja, ki so njim najbrž zvenela precej čudno.

3. Ministrstvo za delo in socialni red (Bundesministerium für Arbeit und Sozialordnung) -

- je pristojno za vprašanja zaposlovanja, zavarovanja za primer nezaposlenosti, tržišče delovne sile - s tem v zvezi posebej spremljajo vprašanja zaposlenosti žene in zaposlovanja tujih delavcev - delovno pravo in varstvo pri delu, socialno zavarovanje, kamor štejejo starostno in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje (ki ima dva oddelka - Gesundheitsabteilung - za zdravstvo in Krankheitsversicherung - dobesedno: zavarovanje za primer bolezni; (ta oddelek se je prenesel k njim pred kratkim iz ministrstva za zdravstvo, v šali pravijo, da imajo oddelek za bolezni in oddelek za zdravje), varstvo vojnih žrtev, ter mednarodne socialno politične zadeve.

Ker smo imeli premalo časa, nismo dobili pregleda nad celot-

nim njihovim delom, tako o zdravstvu in zdravstvenem zavarovanju nismo ničesar slišali.

a) Sistem socialnega zavarovanja

Pod tem pojmom razumejo tri vrste zavarovanj: starostno in invalidsko zavarovanje, zavarovanje na primer bolezni in materinstva ter zavarovanje za primer nesreče pri delu.

Značilnost njihovega pokojninskega in invalidskega zavarovanja je, da ne poznajo sistema splošnega ali nacionalnega zavarovanja, ampak več vrst zavarovanj za različen krog ljudi. Osrednji sistem zavarovanja je obvezno zavarovanje delavcev (Arbeitnehmer - dobesedno - delojemalci) in nameščencev (Angestellte - nameščenci). Sistem zavarovanja za obe kategoriji je v bistvu enak, čeprav ga vodijo ločeno. Po njihovi oceni je v zavarovanje delavcev in uslužbencev vključena približno polovica prebivalcev. Poleg tega pa imajo še vrsto posebnih sistemov, npr. posebno zavarovanje za rudarje, za državne uradnike (Beamte - to je za nas nekoliko nerazumljiv sistem; to so v bistvu uslužbenci določenih javnih oz. državnih služb, ki pa niso nujno uradniki; tak status imajo npr. tudi strojevodje, pa tudi nekateri učitelji itd. Po drugi strani pa niso vsi uslužbenci državne uprave v tem statusu; tako npr. ministrstvo lahko zaposluje poleg beamterjev tudi nameščence, pogoj za ta status je neke vrste strokovni izpit, določena delovna doba itd. O njihovem številu odločajo finančne možnosti ustanove, ker so Beamterji dražji. Imajo vrsto privilegijev, po drugi strani pa so prikrajšani za nekatere osnovne pravice, npr. nimajo pravice do štrajka). Imajo tudi starostno zavarovanje kmetov. Samostojni obrtniki se lahko vključijo v delavsko zavarovanje, ni pa zanje obvezno. Poleg tega poznajo tudi sistem prostovoljnega zavarovanja (ki bi mu mi prej rekli zavarovalnica), ki posluje na osnovi čistih ekonomskih principov, medtem ko v ostalih sistemih zavarovanja participira tudi država. Prispevki za zavarovanje v zavarovanju delavcev in nameščencev znašajo 18 % od osebnega dohodka, od tega plačuje polovico zavarovanec sam, drugo polovico pa delodajalec. Vlaganje v zavarovanje je torej neke vrste nalaganje kapitala (zanimivo je npr., da se po njihovem novem zakonskem pravu ob razvezi zakonske zveze med zakoncema deli ne le premoženje, ampak tudi sredstva, vložena v zavarovanje v času trajanja zakonske zveze). Zavarovanje je obvezno, vendar le do določene višine dohodka - ta meja je trenutno 3.400 DM mesečno. Tisti, ki ima višje dohodke se vključi v prostovoljno zavarovanje, ki je zanj običajno cenejše (to je privatna informacija in ni nujno, da je točna). Ker v sklad zavarovanja precej prispeva tudi državni proračun - v njihovem sistemu gre namreč le za vzajemnost, ne pa za solidarnost - na ta način dosežejo, da država podpira zavarovanje dohodkovno šibkejših skupin, medtem ko je zavarovanje bogatejših čista zavarovalnica. Izdatki za dajatve iz tega obveznega zavarovanja znašajo prib-

ližno 120 - 130 milijard DM letno, od tega 24 - 25 milijard zagotavlja državni proračun. Imajo okrog 11 milijonov upokojencev (od približno 60 milijonov prebivalcev). V tem zavarovanju je obseženo, kot že rečeno, starostno in invalidsko zavarovanje. Starostna pokojnina se običajno doseže z 65 letom, imajo pa zelo razdelan sistem posebnih in predčasnih upokojitev; novost je "fleksibilna" upokojitev, to je neke vrste predčasna upokojitev ob določenih pogojih glede zavarovalne dobe; posebnost te je, da se tak upokojenec ne more po upokojitvi še zaposliti, medtem ko se pri normalni upokojitvi lahko; pravijo, da zanimanja za to obliko ni veliko.

V sistemu nimajo določene minimalne pokojnine; so tudi velike razlike med pokojninami, zato podatek o poprečni pokojnini, ki ga sicer imajo - 800 do 900 DM mesečno v zavarovanju uslužbencev - ne pove dosti. Višina pokojnine se določi glede na višino zaslužka ter dolžino delovne dobe. Zanimivo je npr. da otroci lahko dobivajo pokojnino le do 18 leta, oz. če se šolajo do 25 leta; tudi otroci, ki niso sposobni za delo, po dovršenem 25 letu ne dobivajo več pokojnine. Lahko pa dobijo socialno pomoč, kar pa nikakor ne pomeni, da so prikrajšani, ker so socialne pomoči prav tako visoke ali celo višje. To je tudi razlog, da ne določajo minimalne pokojnine, ker ima vsak pravico do socialne pomoči, ki je lahko tudi višja od pokojnine. Imajo tudi sistem vsakoletne valorizacije pokojnin.

Vsi upokojenci so tudi zdravstveno zavarovani - tehnično poteka to tako, da socialno zavarovanje izplača zdravstvenemu zavarovanju mesečno (trenutno) 145 DM za vsakega upokojenca, kar le-tem zagotavlja brezplačne zdravstvene usluge. Ker pa je ta del zdravstvenega zavarovanja v izgubi, pravkar razmišljajo, da bi omejili pravice glede koriščenja zdravstvenih uslug.

Zavarovanje kmetov (lastnikov, delavci v kmetijstvu so obravnavani enako kot drugi delojemalci) se je v zadnjem času spremenilo. Na kratko: sedaj imajo višje prispevke in dobivajo tudi višje pokojnine. Število kmetov se je zmanjšalo od približno 5 milijonov po vojni na 1,8 milijonov; so pa produktivsko zelo močni, produktivnost v kmetijstvu je večja kot v industriji, kar je eden izmed pomembnih vzrokov nemškega gospodarskega čudeža. Vendar tudi starostno zavarovanje kmetov sofinancira država; prav tako zdravstveno zavarovanje kmetov, ki je od leta 1972 obvezno za vse kmete. Pokojnine kmetov so še vedno nižje.

Ministrstvo je pristojno za izdajo zakonov, vodenje statistik itd. in seveda za financiranje, ki gre iz zveznega proračuna; nosilci (izvajalci) zavarovanja pa so predvsem zavarovalne ustanove, - zvezna, deželne - in posebne ustanove za posebne skupine zavarovancev.

Zaposlovanje žensk

Druga svetovna vojna je v marsičem bistveno prevrednotila vprašanje ženinega dela in zaslужka; vendar so recimo še leta 1949 v tarifnih pogodbah ženskam priznavali 5 - 10 % manjše plače kot moškim, nazadnje je bila neenakost ukinjena v usnjarski industriji v 60 letih. (Tarifne pogodbe so nekaj podobnega kot pri nas branžni sporazumi o osebnih dohodkih; sklepajo jih sindikat določene dejavnosti in delodajalci in v njih so opredeljene "cene" dela, oz. plače po določenih tarifnih postavkah. Vloga sindikatov je zato, kot v vseh kapitalističnih deželah, izredna). Člen 3 nemške ustave (Grundgesetz) izrecno navaja, da imajo moški in ženske pravico do enake plače. Ta člen pa je bilo seveda treba pretvoriti v konkretne postavke v tarifnih pravilnikih oz. pogodbah. V njih namreč ne zadošča, da se postavi načelo "za isto delo ista plača", ampak je nujno, da se "ženska" dela vrednotijo enako kot "moška" dela. Tu je težava v tem, da so ženske slabše organizirane v sindikatih in imajo zato manj možnosti vpliva. Med zaposlenimi ženskami v industriji je namreč le okrog 5 % kvalificiranih, medtem ko je med moškimi okrog 50 % kvalificiranih; sindikate pa držijo v rokah v glavnem kvalificirani delavci in je zato razumljivo, da so ženske slabše odrezale. Od 60 let traja gibanje za nove tarifne postavke, ki so nazadnje postale zelo komplicirane; medtem ko so prej vključevale 4 osnovne poklicne grupe, jih sedaj pri delavskih poklicih vključujejo 10, pri nameščencih okrog 20, ponekod celo do 100.

V zvezi z zaposlovanjem žena govorijo o t.im. "Leichtlonn" problemu, t.j. manjši plači za lažja dela, ki jih po pravilu opravljajo ženske. Seveda pa se postavlja vprašanje, kaj je v moderni industriji lahko delo ?

Skratka: enako kot povsod se ubadajo s problemi, kako formalno enakopravnost dejansko izvesti.

Ministrstvo je v pogledu delovnega prava - kamor spada tudi proučevanje vprašanja položaja žene pri delu - pristojno le za zakonodajo; imajo register tarifnih pogodb itd. Spremljajo tudi prakso delavskih sodišč (to je nekaj podobnega kot naša sodišča združenega dela, le da se ukvarjajo izključno z delovnim pravom).

Kot zanimivost so recimo navedli, da vodstvena delovna mesta le izjemoma zasedajo ženske (kar seveda za nas ni bilo nič novega). Tako npr. v zvezi ena sama ženska opravlja dolžnost državnega podsekretarja - v ministrstvu za šolstvo - in na mestih vodij oddelkov je prav tako ena sama ženska - v ministrstvu za gospodarstvo.

Vprašanja tujih delavcev, posebej jugoslovanskih

Vprašanje tujih delavcev je eden izmed njihovih velikih problemov, predvsem zato, ker jim je, kot sami priznavajo, težavno najti pravo pot med stališčem, naj tuji delavci predstavljajo stalno gibljivo delovno silo znotraj evropske gospodarske skupnosti (ta koncepcija je danes v glavnem že presežena) in težnjo po asimilaciji, ki jo matične države prav tako ne odobravajo.

Od l. 1950 do l. 1973 je delež tujih delavcev v Nemčiji stalno naraščal, tako da so l. 1973 imeli okrog 2,6 milijonov tujih delavcev; ob krizi l. 1973 se je število tujih delavcev zmanjšalo za približno 600 tisoč. Število jugoslovanskih delavcev v ZRN je padlo od 535.000 leta 1973 na približno 390.000 leta 1976, pri čemer je zanimivo, da se je precej bolj zmanjšalo število Italijanov, čeprav je Italija član EGS, Jugoslavija pa ne. Najmanjše zmanjšanje je pri turških delavcih. Ta "ustavitev" zaposlovanja sicer ni vključevala nekih prisilnih ukrepov za že zaposlene, ne zaposlujejo pa novih. Tudi pred tem se je 18 - 20 % delavcev (ali okrog 350.000) letno vračalo domov, prihajali pa so novi; sedaj novi ne prihajajo več, oz. znatno manj, pa tudi odhaja jih manj.

Gospodarska kriza l. 1973 je povzročila porast nezaposlenosti. V primerjavi z nezaposlenostjo nemških delavcev, nezaposlenost tujih delavcev varira, v letih 1975 in 1976 je bila nezaposlenost le-teh nekoliko večja, ker je posledica naslednjih dejstev: prvič, pri novi zaposlitvi imajo prednost delavci, ki so že 5 let v Nemčiji (tisti s "krajšim stažem" so torej v slabši situaciji), drugič, so bili tuji delavci večinoma zaposleni v konjunktornih panogah, npr. avtomobilski industriji, gradbeništvu, energetiki itd., ki so bile ob krizi najbolj prizadete; tretjič, tuji delavci so v poprečju manj kvalificirani (po izjavi predavatelja ta ugotovitev ne velja za jugoslovanske delavce; vendar nam je mogoče napraviti le kompliment) in četrtič, tuji delavci imajo manj sindikalnega staža; v sistemu, kjer sindikati igrajo izredno vlogo ne le pri določanju plač (tarifnih pogodb) ampak tudi pri zaposlovanju in odpuščanju, je to še kako pomembno. Po mnenju strokovnjaka, ki nam je to snov razlagal, ob enaki strukturi sploh ne bi bilo razlike v nezaposlenosti domačih in tujih delavcev (v kar pa seveda lahko tudi dvomimo).

Leto 1976 je pomenilo ponovno konjunkturo - 5,5 % stopnja gospodarske rasti. Panoge, ki so bile ob krizi prve prizadete, po oživljanju tudi prve porastejo in sprejemajo največ nove delovne sile. Posledica tega dejstva je, da je trenutno nezaposlenost pri tujih delavcih manjša kot pri nemških. V januarju 1977 (vsekakor je treba obdudovati njihov sistem statistik), je stopnja nezaposlenosti znašala za vse delavce

5,5 %, za skupino tujih delavcev 5,1 % in za jugoslovanske delavce 4,0 %, kar pomeni, da je bilo nezaposlenih približno 16.400 Jugoslovanov.

Tuji delavci imajo v primeru nezaposlenosti enake pravice. To pomeni na kratko: delavec, ki je vsaj 24 mesecev vplačeval v sklad zavarovanja za primer brezposelnosti ima pravico, da 12 mesecev prejema pomoč - v višini 68 % netto plače, dobi pa tudi dodatek za družinske člane. Brezposelni delavec je tudi oproščen plačevanja davkov, to pa pomeni, da so dejanski dohodki delavca v tem času približno isti, kot je bila njegova prejšnja plača. Opažajo, da poprečni čas brezposelnosti pri tujih delavcih znaša le 3 do 6 mesecev, pri nemških delavcih pa več - tuji delavci so bolj pokretni, zato lažje najdejo zaposlitev.

Glede bodočnosti menijo naslednje: gotovo je, da bodo še dalj časa zaposlovali tujo delovno silo; obseg le-te se bo morda nekoliko zmanjšal, vendar ne bistveno. Manjša potreba po tuji delovni sili je pogojena z naravnimi razlogi - vse doslej je bil občuten primanjkljaj delovne sile zaradi vojnih izgub; ki bo pa sedaj presežen. Poleg tega računajo z zaposlitvijo 40 - 50 tisoč mladih tujih delavcev, ki že več kot pet let živijo s starši v Nemčiji in so deloma obiskovali tudi nemške šole; pri zaposlitvi gledajo nanje kot na Nemce (ker so l. 1973 sprejeli nekatere ukrepe za zmanjšanje zaposlovanja tujih delavcev, otroci, ki so kasneje prišli k staršem, nimajo pravice do zaposlitve, kar je seveda velikanski problem).

Velik problem je naslednje: skupina tujih delavcev, ki je sedaj v ZRN, kaže tendence stalnosti - vendar pa ocenjujejo, da imajo ti delavci doma še okrog 1,5 milijona družinskih članov, od tega skoraj 1 milijon otrok: med njimi je največ turških državljancev. Ti družinski člani bodo morda prišli v Nemčijo - oz. kot je razlagatelj priznal, se bojijo, da bodo prišli. To bi pomenilo, da bi se število mladine in otrok podvojilo - čeprav so v stanju marsikaj napraviti, bi to zahtevalo tako preorientacijo npr. šolskega sistema, da je ne bi zmogli. Ugotavljajo, da okrog 60 % otrok tujih delavcev, ki živijo s starši v Nemčiji, ne konča osnovne šole (pravzaprav nadaljevalne šole - Hauptschulle; nimajo namreč enotne osemletne šole, ampak Grundschule - štiriletno šolo, nato pa razne "usmerjevalne" šole, med katerimi je Hauptschulle podlaga za poklicno šolo). Razlogi za to so jasni: nekateri otroci pridejo v ZRN, ko so stari 12 do 13 let - to je starost, v kateri otroci običajno končajo Hauptschulle; čeprav imajo posebne pripravljane razrede za te otroke, ti navadno v dveh letih ne uspejo obvladati snovi. Ni redko, da prihajajo otroci v tej starosti nepismeni - ti seveda nimajo nobene možnosti, da bi končali poklicno šolo. Ze sedaj s strahom pričakujejo problem te "druge generacije" - ti otroci bodo zrasli v podrejen družbeni sloj. Ker živijo v Nemčiji, ne bodo imeli možnosti, pri-

merjati svoj položaj s položajem v okolju, od kjer izvira-
jo njihovi starši, ampak se bodo primerjali z nemškimi o-
troci, ki so v bistveno boljši situaciji; tako predstavl-
ljajo naravno bazo za različna kriminalna obnašanja. Poleg
tega - iz istih razlogov - velikokrat starši nimajo niti
ambicij, niti interesa glede šolanja svojih otrok.

Položaj tujih delavcev je v delovnem pravu enak domačim - .
L. 1972 so ti delavci dobili aktivno in pasivno volilno
pravico v sindikatih. Vendar je tudi v sindikalnih odborih
še vedno zelo malo tujih delavcev. Glede vpliva na okolje,
kjer živijo : imajo možnost vpliva na občinske oblasti
preko posebnih koordinacijskih odborov, v katerih so pred-
stavniki tujih delavcev in Nemcev; imajo pravico dajati
predloge občinskim oblastem, vendar ne delujejo povsod za-
dovoljivo. Tujci so često drug do drugega agresivni - nasto-
pajo kot posamezna nacionalnost, ne kot skupina tujih de-
lavcev. Pojavljajo se zahteve, da bi ti delavci dobili
splošno volilno pravico - vendar je to politično zelo ob-
čutljivo vprašanje, ker bi se s tem ne strinjale niti mnoge
domovinske dežele. Treba pa bi bilo, po mnenju predavatelja,
najti možnost soodločanja (Mitbestimmung), tisti, ki dolgo
ali stalno živi v ZRN, mora imeti možnost, da soodloča. (Ta
izjava je nekatere člane naše delegacije nagnila k mnenju,
da Nemci vodijo odločno politiko asimilacije.)

Kot rečeno, je tudi pri problemih nezaposlenosti, odpušča-
nja itd. predvsem pomembna vloga sindikatov. Glede kadrov-
skih vprašanj imajo posebne nadzorne odbore, ki so sestav-
ljeni paritetno. Sistem sindikalnih zaupnikov, delavskih
sodišč itd. pomeni, da ima sicer podjetnik pravico odpustiti
delavce, če zmanjšuje proizvodnjo, vendar se glede tega mora
dogovoriti s sindikalnim odborom (Betriebsrat); če je potreb-
no večje odpuščanje, mora sindikalni odbor pripraviti "so-
cialni plan"; sindikalni odbor soodloča, koga lahko odpu-
stijo. Poleg tega je zakon iz l. 1975 večjim podjetjem -
tistim, ki imajo zaposlenih več kot 2.000 delavcev ali če
dosežejo promet 300 milijonov DM, kar pomeni, da je s tem
zajeto okrog 3.000 podjetij - predpisal, da morajo imeti
posebnega delavskega direktorja (Arbeitsdirektor), ki ga
izvolijo delavci in ima nekako podobno funkcijo kot npr.
pri nas direktor kadrovske socialnega sektorja.

Varstvo civilnih žrtev vojne

Zanimivo je, da v ZRN varstvo žrtev vojne spada v pristoj-
nost ministrstva za delo. Zanimivost sistema pa je, da so v
njem enako obravnavani vsi ljudje, ki so kakor koli oško-
dovani zaradi vojne, ne glede na kategorijo - vojaki, civil-
ne žrtve, sirote itd. Imajo izredno podrobno razdelan si-

stem dajatev za te ljudi, ki je odvisen od vrste in stopnje poškodbe in pa od dohodkov, ki jih nekdo ima oz. v določenih dajatvah, ki bi jih lahko imel, glede na poklic itd. Naj to ilustriram na primeru:

Primer: Težak invalid lahko dobiva naslednje dajatve:

1. 587 DM osnovne pomoči (Grundrente)
2. 587 DM "izravnalne rente" (Ausgleichsrente), če je več kot 50 % invalid; ta renta je odvisna od lastnih dohodkov in v tej višini bi dobila rento samo oseba, ki nima lastnih dohodkov; ta renta se povečuje tudi s stopnjo invalidnosti;
3. 65 DM dodatka za ženo, če je poročen
4. 560 DM "odškodninske rente" (Berufsschadensausgleichsrente); ta se izračuna glede na stopnjo okvarjenosti; če je npr. nekdo invalid in zaposlen, se upošteva njegov dejanski zaslužek in se ga primerja s poprečnim zaslužkom, ki bi ga imel glede na svoj poklic itd., če ne bi bil invalid; invalidu se nato prizna 40 % razlike med dejanskim zaslužkom ter možnim zaslužkom. Ta pravica pa je vezana na dohodkovni cenzus in pri višjih dohodkih ne pride v poštev, navedena vsota je za osebo brez dohodkov.
5. 599 DM kot dodatek za nego (Pflegezulage), če je npr. slep (višina te rente se ravna po vrsti okvare)
6. 133 DM dodatka za plačilo vodiču, če je slep
7. 30 DM za posebno obleko (ta dajatev se prizna osebam, pri katerih invalidnost pogojuje posebno obrabo določenih delov obleke ali obutve itd.)
8. 69 DM dodatka za težko invalidnost oz.
9. 417 DM dodatka za težko invalidnost za posebno težke invalide npr. slep in brez roke itd.

Številke pomenijo mesečne zneske.

Poleg tega težji invalidi dobivajo poseben popust v prometu, oproščeni so določenih prometnih davkov, dobijo posebno ugodne kredite pri nakupu nekaterih vrst potrošnih dobrin npr. avtomobilov itd. Skratka, zelo temeljit in razdelan sistem.

Imajo tudi pravico do brezplačnega zdravljenja; lažji invalidi samo do tistega zdravljenja, ki je v zvezi z njihovo poškodbo, težji (več kot 50 %) pa tudi za vse druge bolezni. Posebne dajatve so tudi za vdove in otroke teh oseb, prav tako je zelo podrobno urejeno, kakšne pravice imajo družinski člani ob smrti nosilca pravice. V ta sistem pravic vključujejo tudi nekatere druge invalide, kar je za naše pojme precej nenavadno, npr.

invalide, katerih invalidnost je posledica cepljenja ali nasilniških dejanj itd.

4. Ministrstvo za mladino, družino in zdravstvo

(Bundesministerium für Jugend, Familie und Gesundheit)

- je pristojno za socialne pomoči, politiko do družine (ne pa za družinsko zakonodajo, ki je sestavni del državljanskega zakonika, gre bolj za tisti del, ki bi mu mi rekli otroško varstvo) ter zdravje - kakšna je delitev dela med tem in ministrstvom za delo glede zdravstva, nam niso razložili, je pa prav ta del obeh ministrstev v reorganizaciji, ki gre v glavnem v tej smeri, da se zdravstvo prenaša v pristojnost ministrstva za delo.

Sistem socialnih pomoči (Sozialhilfe - družbene denarne pomoči po našem izrazoslovju)

Socialno pomoč ureja poseben zakon, izdan l. 1961; pomoči se v celoti financirajo iz državnega proračuna, osnovni principi so formulirani nekako podoben kot pri nas določbe v zakonu o socialnem skrbstvu - npr. da je slehernemu članu družbe treba zagotoviti dostojno človeško življenje, da je do socialne pomoči upravičena oseba, ki ni sposobna za delo in nima sredstev za življenje itd. Pomembno pa je, da je pravica do socialne pomoči zakonska pravica in jo lahko iztožiš, ter dejstvo, da je dovolj denarja, da so te pomoči dejansko učinkovite. Razlikujejo dve vrsti pomoči: pomoč za vzdrževanje (zum Lebensunterhalt - mi bi rekli pomoč kot edini vir preživljanja) ter pomoč v posebnih življenskih okoliščinah. Pri tej vrsti imajo z značilno natančnostjo opisane razne vrste okoliščin od bolezni, potrebe po negi, invalidnosti, nosečnosti itd. - do pomoči osebam s posebnimi socialnimi težavami (mi bi rekli: marginalnim družbenim grupam, kot so npr. Romi itd.).

Socialna pomoč se lahko daje tudi kot plačilo zavodov. Z zakonom so tudi določeni nosilci, postopek in višine pomoči.

Politika do družine (otroško varstvo)

Medtem ko je za izdajo zakonov, ki urejajo družinska razmerja, pristojno ministrstvo za pravosodje, je ministrstvo za mladino, družino in zdravstvo pristojno za splošno politiko do družine. Razmejitev je nekoliko nejasna; praktično pa to iz-

gleda npr. takole: ministrstvo za pravosodje je izdelalo zakon o posvojitvi, to ministrstvo pa je istočasno izdelalo zakon o postopku)Adoptionsvermittlungsrecht - dobesedno: posredovanje posvojitev; gre za zakonski predpis, v katerem je določeno, kateri organi so pristojni za izpeljavo strokovnega dela postopka za posvojitev, medtem ko odločbo o posvojitvi izda sodišče). Službe socialnega varstva oz. tisto, čemur bi mi rekli službe socialnega varstva, so organizirane po dveh linijah: en del - v glavnem "uradniški" del, izpeljava postopkov, izvajajo Sozialamti in Jugendamti, ki so upravni organi občin. Drugi del, predvsem svetovalno, preventivno in strokovno socialno delo, pa tudi delo v ustanovah socialnega varstva, izvajajo t.im. freie Wohlfahrtsverbände (dobesedno: svobodna, oz. neodvisna združenja za blaginjo; v našem izrazoslovju bi bil najustreznejši termin socialno-humanitarne organizacije, saj med te Verbände spada npr. Rdeči križ, ki pa nima nekih večjih pooblastil, zelo močne pa so med temi zvezami razne cerkvene organizacije). Vendar ta delitev ni dosledna, niti ni v vseh deželah enaka; tudi posamezne organizacije lahko dobijo pooblastilo za izvajanje npr. postopka za dodeljevanje socialnih pomoči, posredovanje posvojitev itd.; v tem primeru dobijo tudi ustrezna sredstva iz proračuna. Niti organizacije, niti upravni organi (Jugend in Sozial-amti) pa nimajo pooblastil v družinskih zadevah (skrbstveni organi); ta pooblastila imajo posebna sodišča. Ministrstvo je pristojno le za izdajo predpisov, za spodbujanje nekaterih dejavnosti in pa za razporeditev sredstev, ki se dajejo iz zveznega proračuna, ne pa za organizacijo služb, niti za organizacijo konkretnih dejavnosti.

Kot pravijo, pripisujejo družini zelo velik pomen in poskušajo na razne načine pomagati družini. Pred dvema leti so popolnoma na novo uredili otroški dodatek ; medtem, ko so prej imeli zelo diferenciran sistem otroških dodatkov za različne grupe, poleg tega pa enako diferenciran sistem davčnih olajšav, imajo sedaj enoten otroški dodatek, ki ga dobivajo vse družine z otroci, ne glede na ekonomski status - otroški dodatek dajejo kot neke vrste družbeno priznanje vsaki družini. Trenutno znaša otroški dodatek 50 DM mesečno za prvega otroka, 70 DM za drugega in 120 DM za tretjega in vsakega naslednjega otroka, V kratkem pa se bo dodatek povišal in sicer na 80 DM za drugega , ter na 150 DM za tretjega in naslednje otroke. Otroški dodatek izplačuje država, dobivajo ga otroci do 18., oz. do 27. leta, če se šolajo. Še posebej pa dajejo stipendije, in sicer precej visoke (550 DM mesečno - pristojno za to je ministrstvo za šolstvo) otrokom, ki se šolajo, vendar lahko država zahteva od staršev, da to stipendijo povrnejo. (Kar je, kot pravijo, pripeljalo do ostrih protestov staršev).

Drug način pomoči družini, ki ga je ministrstvo priporočilo, ki pa ga morajo financirati dežele in zato ni obvezen, je posebna pomoč ob sklenitvi zakonske zveze. Zakonca lahko dobita ob poroki 5.000 DM, ki jih morata vrniti v 6 letih; če se jima med tem časom rodi en otrok, se del tega posojila odpiše, če se rodita dva otroka, se odpiše večji del in če imata tri otroke, jima sploh ni treba ničesar vrniti. Zaenkrat pa to pomoč dajeta samo dve deželi - Berlin in Saarland, čeprav država zelo podpira to idejo.

Da bi pomagali nezakonskim in razvezanim materam, imajo pravkar veliko diskusijo o uvedbi t.im. Unterhaltskasse - to je skladov, iz katerih bi se izplačevale preživnine tem otrokom, te blagajne pa bi potem izterjevale preživnino od obveznikov. Če ne bi mogli izterjati vseh preživnin, bi razliko pokrili državni proračun; predlog je, kot rečeno, v diskusiji - v zvezi s pripravo nove zakonodaje o preživljanju - nasprotuje mu pa seveda finančni minister. Toda kot navajajo, se je sam zvezni kancler v nekem govoru zavzel za to, da je te stvari potrebno boljše rešiti.

Ker se tudi pri njih povečuje delež zaposlenih žena, imajo zadnje čase vse več zahtev, da bi uvedli tudi tim. Erziehungsgeld - to je posebno pomoč oz. nadomestilo ženi, ki ostane doma zaradi svojih otrok. Pripravljen je bil že zakon, po katerem bi matere lahko ostale doma do 1 leta otrokove starosti in dobivale to nadomestilo, vendar so morali zakon umakniti zaradi težav v državnem proračunu. V pogledu vzgojno-varstvenih ustanov strogo razlikujejo dve vrsti: negovalne ustanove - Tagespflegestellen (jasli) za otroke do treh let starosti, v katerih imajo zajeto okrog 7 % vseh otrok iz te grupe, ter vrtce - Kindergarten, za otroke od 3 - 6 leta, v katerih je bolj poudarjen vzgojni element in pokrivajo skoraj že vso populacijo.

Predvsem pa smatrajo kot zelo pomembno nalogo, zagotoviti družinam možnost svetovanja, vzgoje za starševstvo itd. Razne svetovalnice, ki jih organizirajo večinoma organizacije, država zelo podpira in daje tudi finančna sredstva za njihovo delo.

5. Ministrstvo za pravosodje

je pristojno za izdajo predpisov s področja materialnega, civilnega, kazenskega, ustavnega in gospodarskega prava; v sestavu tega ministrstva je tudi zvezno ustavno sodišče, javno tožilstvo, zvezno finančno sodišče ter zvezni urad za patente.

Družinska zakonodaja

Nimajo samostojnih zakonov ali zakona o družinskih razmerjih; ta materija je urejena v državljanskem zakoniku (civilni zakonik), ki velja - seveda z neštevilnimi popravki - že 70 let. Postopoma pa revidirajo celoten zakonik; tako so prav zdaj v procesu revizije družinske zakonodaje. Novelirali so že predpise o zakonski zvezi in posvojitvi, trenutno ima Bundestag v razpravi osnutek novega predpisa o razmerju med starši in otroci, pripravljajo pa osnutek poglavja o preživljanju.

Z novim predpisom o razmerjih med starši in otroci bodo ta razmerja urejena v duhu partnerstva (Partnerschaft), to pomeni, da bo otrok dobil pravico soodločanja v določenih zadevah; ukinili bodo pojem "roditeljske oblasti" in bo izrecno naglašeno, da starši svojih roditeljskih pravic ne smejo izvrševati avtoritativno, ampak morajo upoštevati voljo otroka. Bistveno bo izboljššan položaj nezakonskih otrok. Z njihova ustava izrecno naglašča, da imajo roditeljsko pravico predvsem starši, in sta oče in mati glede tega enakopravna. Zanimivo pa je, da npr. po razvezi pripada roditeljska pravica samo enemu izmed staršev. Prav tako je njihov ustavni princip, da "imajo nezakonski otroci pravico, da uživajo popolnoma iste pogoje za svoj telesni in duševni razvoj kot zakonski otroci". Zanimivo pri tem je, da ima roditeljsko pravico do nezakonskega otroka samo mati (po sedanjem njihovem predpisu nezakonska mati celo ni imela popolne roditeljske pravice), oče ima sicer pravico soodločati glede nege otroka, če hoče; nima pa npr. pravice, preprečiti materi, da bi dala nezakonskega otroka v posvojitev; posvojitev prepreči lahko le tako, da bodisi sam posvoji otroka, bodisi ga razglasi za zakonskega. Prav tako otrok lahko dobi le materin priimek. Nezakonski otroci pa so izenačeni glede pravice do preživljanja, in tudi glede dedovanja, medtem ko po sedanjem pravu nezakonski otrok ni bil v sorodu z očetom.

Preživljanje je prav tako urejeno v državljanskem zakoniku in prav sedaj pripravljajo spremembe. Dolžnost preživljanja obstoji med sorodniki v ravni navzdoljni in navzgorjni liniji, t.j. starši - otroci stari starši - vnuki, ne pa npr. med sestrami in brati, niti po svaštveni liniji. Glede višine so v sedanjih predpisih le pavšalne določbe - konkretno višino pa odredajo sodišča, ki imajo zelo različne kriterije. Določena enakost je le glede preživljanja nezakonskih otrok, tu zakon določa, da sme zvezna vlada s svojo uredbo točno določiti višino preživnine, kar vlada tudi uredi vsakih nekaj let.

Trenutno - zadnja taka uredba je iz novembra 1976 - so najnižje možne preživnine za otroka starega do 7 let 165 DM mesečno, če je star od 7 do 12 let 200 DM mesečno in če je starejši, 237 DM mesečno; to pa so najnižji zneski, ki veljajo samo za očete z najnižjimi dohodki, pri višjih dohodkih se določi višja preživnina. Tako določene najnižje preživnine bodo od 1/7-1977 uporabljali tudi pri določanju preživnin otrok razvezanih staršev.

Posvojitve so pravkar uredili na novo; novi predpisi bodo začeli veljati s 1/1-1977. Z novim predpisom uvajajo samo popolne posvojitve. (Njihov zakonski izraz za posvojitev je po novem: Annahme als Kind - vzeti kot otroka, prej: an Kindes Statt angenomen haben - namesto otroka vzeti.) Otroka lahko posvojita samo zakonca, le izjemoma tudi samo eden in sicer v primeru, ko zakonec posvoji otroka svojega zakonca, ali če nezakonski oče posvoji svojega otroka. Posvojitelj mora biti star najmanj 25 let, oz. če gre za zakonca, mora biti eden star najmanj 25, drugi najmanj 21 let, zgornja starostna meja pa ni predpisana. Posvojitev je v načelu nerazvezljiva, le v izjemnih primerih se lahko razveže in sicer samo zaradi interesa otroka. Za posvojitev morajo dati soglasje starši, za nezakonske otroke samo mati, v določenih primerih kadar starši npr. grobo zanemarjajo svoje dolžnosti ali se daljši čas ne brigajo za otroka, lahko tako privoljenje da skrbniško sodišče, tudi proti volji staršev. Privoljenje za posvojitev lahko dajo starši šele, ko je otrok star osem tednov. Otrok se da posvojiteljem najprej za določen čas v oskrbo; posvojitev se sklene z odločbo sodišča. Glede dosedanjih posvojitvev so zelo posrečeno rešili problem; v primeru, če v roku 1 leta ne bo nihče ugovarjal, velja vsaka dosedanja posvojitev za popolno, t.j. uporabljaja se novi predpis. Če pa želijo starši, posvojitelji, ali otrok sam, da velja posvojitev po starih predpisih, morajo do 31/12-1977 vložiti posebno obrazložitev, overjeno po notarju, in sicer pri posebnem sodišču v Berlinu. Starši, ki za otroka niso skrbeli in je privoljenje za posvojitev njihovega otroka dalo sodišče, pa tudi sedaj ne morejo ugovarjati.

Zanimivo: izdelali so v veliki nakladi letak s poljudno obrazložitvijo novega zakona; v njem tudi povsem odkrito obveščajo starše, ki želijo otroka dati v posvojitev, na kateri organ se lahko obrnejo.

Po nemškem pravu pa je možno posvojiti tudi polnoletno osebo, vendar taka posvojitev ni popolna. V tem primeru se posvojitev sklene na podlagi dejstva, da je med dvema osebama nastal odnos, ki je enak odnosu med starši in otroki.

Skrbnništvo

Glede skrbništva imajo popolnoma enake rešitve kot mi; razlika je le v tem, da nimajo skrbstvenih organov, ampak skrbniška sodišča, ki so oddelki rednih sodišč.

Zakonska zveza

Leta 1967 je Bundestag sprejel sklep o reformi zakonskega prava; leta 1973 je bil obravnavan (v Bundestagu) osnutek zakona in aprila leta 1976 je Bundestag dokončno sprejel zakon s soglasjem vseh političnih strank (dejansko gre za del zakonika. Zakon bo pričel veljati 1/7-1977. Ministrstvo je že avgusta 1976 izdalo brošuro s poljudno obrazlago novosti v zakonu; brošuro dobijo vsa gospodinjstva - zgled, ki bi ga kazalo posnemati !) Zakon izhaja iz popolne enakopravnosti moškega in ženske; govorijo tudi o "soodločanju partnerjev" - prejšnji zakon je namreč izhajal iz delitve vlog, tako da je bila ženina prvenstvena dolžnost, skrbeti za gospodinjstvo, moževa pa, da skrbi za preživljanje. V sedanjem zakonu izrecno naglašajo, da je skupno življenje privatna zadeva moža in žene, in da država ne more v tem pogledu ničesar predpisovati. Tako imajo sedaj npr. za oba partnerja predpisan "Schlüsselgewalt" - nekako kot oblast ključa - pomeni pa, da lahko eden izmed zakoncev npr. nakupuje stvari za gospodinjstvo in je drugi prav tako dolžan plačati (nekaj podobnega kot je v našem zakonu določba, da za obveznosti, ki jih prevzame en zakonec za tekoče potrebe družine, odgovarjata oba zakonca, le da mi nimamo posebnega izraza za to). Po novem zakonu ni več nujno, da žena ob poroki prevzame moževo ime, ampak lahko zakonca izbirata.

Popolnoma novelirani so tudi predpisi glede razveze. Po prejšnjem zakonu je bila razveza možna le, če se je eden izmed zakoncev težko pregrešil zoper zakonske dolžnosti. To je vodilo do tega, da se je eden izmed zakoncev moral žrtvovati in prevzeti krivdo, tudi če sta se oba želela razvezati. Novi predpis uvaja namesto principa krivde princip omajanosti zakonske zveze. Pri razvezi se krivda ne ugotavlja, ampak se samo ugotovi omajanost zakonske zveze, Predpostavka, da je zakonska zveza omajana, pa sledi iz dejstva, da zakonca ne živita več skupaj, in sicer lahko zahtevata sporazumno razvezo, če ne živita skupaj že najmanj eno leto; če pa zahteva razvezo le en zakonec, je pogoj, da živita ločeno že tri leta. V izjemnih primerih, ko bi razveza bila v nasprotju z interesi otrok, ali bi pomenila izjemno težavo, za tistega izmed partnerjev, ki se protivi razvezi, pa sodišče lahko podaljša ta čas na 5 let, Po petih letih ločenega življenja pa se zakonska zveza razveže, ne glede na mnenje drugega zakonca. Predpostavka je, da po tolikšnem času ni več nobenega

razloga, vzdrževati formalno zakonsko zvezo. V razlagi izrecno naglašajo, da razveza ni niti kazen, niti plačilo, niti podučitev države, ampak le pravna posledica dejstva, da zakonska skupnost več ne obstoji. Izrecno naglašajo "privatni" značaj zakonske zveze ter odgovornost partnerjev, da svojo zakonsko skupnost urejajo po lastnih predstavah in na lastno odgovornost. Zakonec, ki je po razvezi v slabšem socialnem položaju, ima pravico do preživnine, ne glede na "krivdo". Samo v izjemnih primerih, če je npr. en zakonec stregel po življenju drugemu, ne bi imel pravice do preživnine.

Preživnina se določi različno: npr. za čas, ko mora žena vzgajati in negovati otroke (torej če se ji ni treba zaposliti), za čas starosti ali bolezni, za čas, da se usposobi za samostojno pridobivanje dohodka, lahko tudi izrecno za določen čas, da si pridobi ustrezno izobrazbo ali poklic, (če je pričakovati uspešen izid usposabljanja), itd.

Zakonca si po razvezi razdelita skupno premoženje. Pri tem je zanimivo, da se po novem predpisu za skupno premoženje smatra tudi sredstva, ki jih je en zakonec vlagal v sklad socialnega zavarovanja med trajanjem zakonske zveze. Ob razvezi se v ta sklad vloženi denar (to izhaja iz predpostavke, da je vlaganje v sklad invalidskega in pokojninskega zavarovanja nalaganje kapitala - ne gre torej za minulo delo - ter iz dejstva, da polovico vsote za zavarovanje plačujejo ljudje iz svojih čistih osebnih dohodkov) razdeli med možem in ženo, tako da se npr. če je bila žena nezaposlena, ustrezen delež pri zavarovalnem skladu vknjiži na njeno ime; s tem se bo povečala njena pokojnina, če se bo po razvezi zaposlila. Podrobnejše določbe te delitve so natančno predpisane, kaj to pomeni, pa pokaže npr. naslednji primer:

Delavski par se razveže po 10 letih zakona. Pri razvezi je mož star 35 let, žena 33 let, imata dva šoloobvezna otroka. Mož je bil zaposlen od 16 leta in je njegov poprečni dohodek 1960 DM mesečno. Žena je bila prav tako zaposlena od 16. leta do poroke, potem gospodinja, po razvezi se znova zaposli in je njen poprečni dohodek 1170 DM mesečno.

Pokojnina razvezanega moža, ki jo dobi s 65 letom bi znašala 1123,20 DM, po razdelitvi zavarovanja ob razvezi pa bo znašala 1008,60 DM mesečno. Ženina pokojnina, ki jo dobi s 63 letom, bi znašala 508,90 DM mesečno, po razdelitvi ob razvezi pa bo znašala 623,50 DM mesečno. Seveda na višino rente vpliva še veliko drugih stvari npr. trajanje zakonske zveze, druga zakonska zveza itd. Kot zanimivost: če razvezani mož umre, ima razvezana žena pravico do "vdovske pokojnine za razvezano ženo" (Geschiedenen-Witwenrente), tedanja žena pa do vdovske pokojnine (Witwenrente).

Kot posebno novost pa uvajajo s 1/7-1977 tudi posebna družinska sodišča, ki bodo pristojna za vse družinske zadeve. Medtem ko je po sedanjih predpisih glede družinskih zadev lahko odločalo kar 14 različnih instanc, bodo poslej družinska sodišča, kot posebni oddelki rednih sodišč, reševala vse zadeve, povezane z zakonsko zvezo in družino,

6. Ministrstvo za urbanizem (Bundesministerium für Raumordnung, Bauwesen und Städtebau)

- je pristojno za okvirno stanovanjsko in gradbeno zakonodajo ter za delitev sredstev, ki jih državni proračun daje za javne gradnje. (Zanimiva podrobnost, ki kaže na njihov pazljiv odnos do jezika: nimajo ministrstva za urbanizem, ampak ministrstvo za urejanje prostora, gradnje ter izgradnjo mest).

Po vojni so se znašli pred ogromnim stanovanjskim primanjkljajem - 15 milijonov stanovanj. Ker so se zasebna sredstva vlagala predvsem v izgradnjo proizvodnih zmogljivosti, je v stanovanjsko izgradnjo morala vlagati država. Pri tem so iznašli izredno učinkovit sistem "socialne gradnje" (Sozialbau), kar pa ne pomeni gradnje za socialno ogrožene ljudi ali gradnje slabše kvalitete, ampak bi v našem izrazoslovju prej lahko ta način označili za "državno usmerjeno gradnjo", ker velik delež sredstev zagotavlja država.

Sistem te njihove gradnje je precej težko razložiti, zlasti pa naši delegaciji ni šlo v glavo, kako uspejo kontrolirati cene (izhajali smo pač iz naših izkušenj). Oni pa so se stvari lotili tako, da začnejo izračun pri repu, t.j. pri stanarinah, pri čemer mora socialna gradnja zagotavljati, da stanarina, preračunano na m² stanovanjske površine ne znaša več kot 4 do 5,5 DM (trenutno). Stanarina pa se izračuna iz naslednjih elementov:

- a) stroški kapitala - obresti, pri čemer se za zasebni kapital računa, da bi se moral povrniti (z obrestmi) v 30 do 33 letih, državni kapital (sredstva, ki jih za to gradnjo daje država) pa v 50 letih;
- b) stroški upravljanja
- c) stroški vzdrževanja oz. amortizacije v višini 1 %, pri čemer izhajajo iz predpostavke, da bo zgradba trajala 100 let.

Elementi in izračun stanarine so predpisani s posebno uredbo. Glede na tako izračunano stanarino se potem določi delež sredstev za izgradnjo in sicer tako, da približno 1/3 stroškov pokriva t.im. tržni kapital (freie Kapital-markt), recimo bančno posojilo; ta kapital se obrestuje z 8 do 12 % obrestno mero;

1/3 stroškov pokrije država iz svojih sredstev - ta sredstva se obrestujejo po obrestni meri 0,5 %, 1/3 pa lastni kapital - bodisi zasebni, če gradi npr. lastno hišo, ali pa podjetje, oz. družba, ki gradi. Pravico do kredita za gradnjo lastne hiše oz. do najemnega stanovanja, zgrajenega v tej režiji, pa imajo samo družine oz. osebe, ki ne presežejo določenega cenusa dohodkov. Trenutno je ta cenzus 18.000 DM letno za 1 člana družine, 9.000 DM letno za naslednjega družinskega člana ter po 4.200 DM letno za vsakega naslednjega. Pri mladih zakoncih, ki so poročeni manj kot 5 let, pa prištejejo še 4.800 DM letno - tudi ta olajšava je v smeri spodbujanja družin (imajo izredno nizko nataliteto, med najnižjimi na svetu sploh).

Sredstva za tak način izgradnje zagotavlja država v svojem proračunu; določene pristojnosti imajo tudi deželne vlade, oz. država, t.j. zveza deli denar deželam, ki lahko dodajajo tudi iz svojih proračunov, konkretno pristojna instances za gradnje pa je občina, ki na osnovi tehničnega in finančnega načrta izda dovoljenje za gradnjo. Na ta način so že zgradili 15 milijonov stanovanj - kolikor je znašal primankljaj po vojni. Vendar menijo, da še niso dovolj poskrbeli za nekatere posebne skupine ljudi: za stare, invalide, družine, ki imajo veliko otrok, družine samohranilcev. Težišče vladne politike v naslednjih letih bo prav na pomoči le-tem.

Poleg denarja za izgradnjo pa prispeva država tudi denar za subvencioniranje stanarin. Računajo, da stanarina lahko znaša največ 15 % od skupnega dohodka družine. Družina, ki mora plačevati večjo stanarino dobi subvencijo (Wohngeld), in sicer razliko med 15 % svojega dohodka in stanarino ali pa del razlike. Seveda pa je predpisan dohodkovni cenzus, ter dovoljene velikosti stanovanj. Posebno pomoč lahko dobi tudi družina, ki si je zgradila lastno hišo, v tem primeru se ji subvencionira del stroškov, vendar so pa tu cenzusi nekoliko ostrejši, ker menijo, da mora lastnik nositi večje breme kot najemnik.

7. Razgovor s predstavniki inozemskega oddelka Arbeiterwohlfarta in razgovor z jugoslovanskimi svetovalci v tej organizaciji

Kot že rečeno, se v ZRN precejšen del socialnega varstva izvaja preko posebnih organizacij; ena od njih je Arbeiterwohlfahrt (delavska), poleg te pa so močne še Caritas - dobrodela organizacija kršćanske cerkve, Innere Mission - organizacija evangelijske cerkve itd. Delo teh organizacij financira v določenih dejavnostih tudi država, cerkvene organizacije pa se financi-

rajo predvsem iz sredstev cerkvenega davka, ki ga mora v Nemčiji plačevati vsak pripadnik kake cerkve. Arbeiterwohlfahrt je nastal pred vojno kot odsek v socialdemokratski stranki Nemčije kot izraz potrebe, da se delavcem nudi razne oblike socialne pomoči, ki ne bo pogojena z različnimi ideološkimi vplivi in pogoji, ki jo nujno vsebuje državna pomoč ali pomoč cerkvenih organizacij. Danes je Arbeiterwohlfahrt samostojna organizacija in formalno ni povezana s SPD, seveda pa je pod njenim močnim vplivom (ki se kaže predvsem v personalni zasedbi).

Leta 1968 je Arbeiterwohlfahrt dobil od vlade pooblastilo, da organizira svetovalno službo za jugoslovanske delavce v Nemčiji. Danes zaposluje okrog 100 jugoslovanskih svetovalcev (ki jih mi nekoliko netočno imenujemo jugoslovanski socialni delavci), ki so nameščeni v regionalnih podružnicah te organizacije, v Bonnu pa imajo skupno informacijsko službo (svetovalno službo za svetovalce), ki jo vodi tov. Novakov (svetovallec, doma iz Bosne). Predlog za jugoslovanske svetovalce, ki naj bi jih zaposlili, pripravi Savezni biro za zapošljavanje v Beogradu, izmed teh pa konkreten izbor napravi Arbeiterwohlfahrt. Svetovallec ni socialni delavec v pravem pomenu besede; njegova naloga je predvsem pomagati našim delavcem pri uveljavljanju njihovih pravic, zlasti glede delovnega prava, davčnih olajšav itd., v zadnjem času pa rešujejo čedalje več družinskih problemov.

Poleg te organizacije ima svetovalno službo za Jugoslovane razvito tudi organizacija Caritas; ta se glede svetovalcev seveda ne dogovarja z Jugoslavijo, zaposluje predvsem veliko duhovnikov, nekateri ljudje iz te organizacije so dejavni del naše povojne politične emigracije. Vendar ocenjujejo, da je vrsta naših ljudi, ki delajo v organizaciji Caritas, zelo lojalna in pozitivno usmerjena. Stevilčno (glede svetovalcev) skoraj dosegajo Arbeiterwohlfahrt. Po nemških predpisih ima vsak pravico izbirati, katera socialna organizacija bo reševala njegove probleme.

Jugoslovanski svetovalci pri Arbeiterwohlfahrtu večinoma niso socialni delavci; prvi pogoj je seveda znanje nemškega jezika; sicer pa jih organizacija tudi sama usposablja. Tako imajo vsako leto najmanj 2-tedensko usposabljanje, poleg tega pa tudi specializirane seminarje. Urad za informacije, ki ga vodi tov. Novakov, redno pošilja vsem svetovalcem potrebne informacije; sodeluje tudi z našo ambasado.

Naša delegacija je postavila vprašanje, kaj menijo, ali je princip rotacije sprejemljiv tudi za jugoslovanske svetovalce. Mi bi namreč želeli, da so ti svetovalci tudi centri in vzpodbuda za razvijanje različnih oblik društvenega, dru-

žabnega in družbenega udejstvovanja naših ljudi v tujini; bili pa naj bi tudi na tekočem z našim sistemom doma in zato naj bi se v določenih razdobjih menjavali. Na to vprašanje so nam odgovorili zelo diplomatsko, češ, da v nemškem delovnem pravu ne poznajo principa rotacije, da pa rabijo predvsem izkušene ljudi.

Posebnega razgovora z nami se je udeležilo kakih lo naših svetovalcev, ki delajo v bližini Bonna. Predhodno so (za nek drug namen) izpolnjevali tudi neko anketo, ki je pokazala naslednje: naši svetovalci se ukvarjajo največ s problemi nezaposlenosti, pokojninskega in invalidskega ter zdravstvenega zavarovanja, davčnimi predpisi, v zadnjem času več z družinskimi problemi; njihovo delo je čedalje manj samo informativno in čedalje bolj svetovalno, kar je razumljivo, saj novi delavci v glavnem ne prihajajo več. Kot največjo težavo pri svojem delu pa omenjajo komunikacije z jugoslovanskimi organi. Ne dobivajo odgovorov od skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zdravstvenega varstva, občin itd. -tako da je ena izmed njih omenila, da si z Jugoslavijo dopisuje samo še s pismi "s povratnico" pri čemer dopis vedno naslovi na direktorja, oz. predsednika. Velike težave imajo tudi zaradi nepoznavanja jugoslovanskih predpisov, saj ne poznajo niti republiške zakonodaje, kaj šele sklepov interesnih skupnosti. Šele na drugem mestu pa omenjajo težave z nemškimi organi, predvsem z bolniškimi blagajnami; jezi jih dejstvo, da ne morejo nuditi toliko pomoči, kot bi bilo potrebno (so tudi prezaposleni) in da ni dovolj finančnih sredstev za pomoč.

Do vrnitve domov niso razpoloženi nenaklonjeno - seveda pod pogojem, da bi dobili zaposlitev in stanovanje. To pa jim nihče ne jamči; (baje se medrepubliški dogovor glede zagotovitve dela za te ljudi sklepa že tri leta !) v nekaterih republikah imajo namreč celo probleme z nezaposlenostjo socialnih delavcev. Ker so to večinoma ljudje iz drugih strok, ki bi pa radi tudi doma delali v socialnem varstvu, so se nekateri vpisali na socialne šole v Jugoslaviji; te pa niso v stanju, organizirati zanje šolanja, npr. seminarjev v primernem času itd. Razgovor je zato izzvenel precej medlo; ker se doslej ni nihče potrudil, da bi jih pravilno informiral, kaj si recimo predstavljamo pod njihovo rotacijo, so žrtve najrazličnejših dezinformacij, ki jih tudi naša delegacija ni znala dobro pobiti. Vsekakor pa bi kazalo, da doma nekoliko bolje uredimo te zadeve.

Izven uradnega programa smo si ogledali še znamenito katedralo v Kölnu, ki je resnično veličastna. Pray tako je po svoje veličastno velikansko frankfurtsko letališče, na katerem se verjetno počuti moderni človek še mnogo bolj izgubljen in nemočen, kot se je počutil srednjevečki človek pred svojim bogom v katedrali v Kölnu.

Marija Cigale

Kako delajo - poročila

DOSEDANJE DELO PRI USPOSABLJANJU MENTORJEV ZA DELO Z MLADINO V PROSTEM ČASU NA VIŠJI ŠOLI ZA SOCIALNO DELO

Višja šola za socialno delo v Ljubljani se je že pred nekaj leti pridružila prizadevanjem različnih ustanov in organizacij pri usposabljanju mentorjev za delo z mladino v prostem času in pri naporih, da bi oblikovali poseben strokovni profil mentorja kot organizatorja prostočasnih dejavnosti. Želimo, da bi informacija o delu, ki ga je do sedaj opravila na tem področju Višja šola za socialno delo, prispevala h koordinirani akciji na družbeno tako pomembnem področju.

Že od začetka strokovnega socialnega dela pri nas je eno od njegovih pomembnih področij prevencija prestopništva. Razmišljujoč o strategiji tega dela smo že zgodaj spoznali potrebo po organiziranem vzgojnem vplivanju v prostem času. V skladu s tem spoznanjem so nekateri pedagoški delavci naše šole začeli sodelovati pri oblikah usposabljanja mentorjev mladinskih klubov v organizaciji Zveze socialistične mladine in Zveze kulturno prosvetnih organizacij. Tako so npr. pedagoški delavci Višje šole za socialno delo pripravili celoten program seminarja za mentorje mladinskih klubov marca 1972, v organizaciji Republiške konference ZSMS, in v njem tudi ves čas sodelovali. Na tem seminarju so s svojimi prispevki iz seminarjskih in diplomskih nalog o prostem času sodelovali tudi študentje Višje šole za socialno delo. Posamezni pedagoški delavci naše šole so tedaj in kasneje sodelovali tudi na seminarjih za mentorje klubov, ki jih je prirejela Zveza kulturno prosvetnih organizacij.

Republiška konferenca ZSMS in Višja šola za socialno delo sta v začetku leta 1972 intenzivno sodelovali pri realizaciji zamisli o oblikovanju profila poklicnega mentorja za delo z mladino v prostem času in o rednem usposabljanju na ta poklic na stopnji višje šole. Maja 1972 je pedagoški svet VSSD odobril zamisel o izvedbi akcijskega projekta, v okviru katerega naj bi ugotovili potrebe po tovrstnem profilu in oblikovali študijski načrt in program usposabljanja mentorjev kot posebne usmeritve na VSSD. Delovna skupina, sestavljena iz pedagoških

delavcev VŠSD in nekaterih zunanjih sodelavcev, je izdelala predlog akcijskega projekta in ga predložila v sofinanciranje tudi Republiški izobraževalni skupnosti. Njen izvršni odbor je predlog za sofinanciranje zavrnil (89.seja IO, 20/6-1973) z obrazložitvijo, da bi "posebno usposabljanje socialnih delavcev za to delo pomenilo nezaupnico prosvetnim delavcem in zmanjšanje obsega tega dela".

Kljub odklonilnemu stališču Republiške izobraževalne skupnosti je delovna skupina nadaljevala delo in oblikovala osnutek študijskega programa za poseben predmet na Višji šoli za socialno delo z naslovom "Delo z mladino v prostem času". Po tedanji zamisli naj bi se za poklic mentorja usposabljali tako redni študentje VŠSD kot študentje ob delu, po posebnem programu pa tudi že dejavni mentorji mladinskih klubov in mentorji v drugih organizacijah in ustanovah. Študij za redne študente in študente ob delu naj bi potekal v obliki posebne usmeritve, katere nosilni predmet bi bil "Delo z mladino v prostem času", poleg tega pa bi vpisovali druge družboslovne, pedagoške in metodične predmete po predmetniku VŠSD. Program nosilnega predmeta je vključeval naslednje vsebinske enote:

- (1) Sociološki in psihološki vidik prostega časa,
- (2) Metodika dela s posamezniki in grupnega dela pri delu z mladino v prostem času,
- (3) Metoda skupnostnega socialnega dela pri delu z mladino v prostem času in
- (4) Pedagogika prostega časa.

Za nosilce posameznih tem so bili predvideni: Blaž Mesec, Bernard Stritih, Pavla Rapoša-Tajnšek in Franc Hočevnar. Julija 1973 je o osnutku tega programa razpravljala skupina, ki so jo poleg omenjenih nosilcev posameznih tem sestavljali še predstavniki RK ZSMS, Društva prijateljev mladine in Zveze kulturno prosvetnih organizacij, nekateri mentorji in pedagoški delavci. Skupina je podprla omenjeni osnutek, predlagala, naj se akcijski projekt ponovno predloži v financiranje Republiški izobraževalni skupnosti in se zavzela za pospešeno in kontinuirano delo na realizaciji te zamisli.

Prizadevanje VŠSD je dobilo družbeno podporo tudi na posvetovanju o negativnih pojavih med otroki in mladino, ki je bilo v organizaciji Republiške konference SZDL leta 1973 v Portorožu. Junija 1974 je bil na VŠSD izveden seminar, namenjen mentorjem, ki že delajo z mladino na različnih področjih prostočasnih dejavnosti (v mladinskih klubih, krožkih, v specializiranih organizacijah, v domovih, šolah). Seminar je imel namen preskusiti prej omenjeni študijski program in vzpodbuditi udeležence k aktivnemu sodelovanju pri oblikovanju podoobe nove študijske usmeritve.

Nov korak pri utrjevanju tega področja izobraževanja je bila vrsta seminarjev, ki so bili izvedeni v letnem semestru študijskega leta 1974/75, od januarja do maja, v obliki seminarjev ob koncu tedna. Osmih celodnevni seminarjev so se prav tako kot prejšnjega udeleževali mentorji na različnih področjih dela z mladino v prostem času. Na teh seminarjih so bile obdelane naslednje teme: psihološki in sociološki vidiki prostega časa, metodični postopki za delo s skupinami in posamezniki pri delu z mladino v prostem času, metode dela pri organiziranju prostega časa mladih v skupnosti, oblike in načini dela z mladino v prostem času, idejno politični vidiki organiziranja mlade generacije v samoupravni socialistični družbi, kulturno umetniške oblike dela, vloga specializiranih družbenih organizacij. Poleg tega so slušatelji obravnavali seminarske naloge, ki so jih pripravili na osnovi svojih izkušenj pri delu z mladino.

Poleg omenjenih oblik dela se sodelavci VŠSD vključujejo tudi v druge oblike dejavnosti na področju raziskovanja in praktičnega strokovnega dela v prostem času. Tako so npr. sodelovali pri akcijski raziskovalni nalogi Inštituta za sociologijo in filozofijo o prostovoljnem delu z mladino v prostem času in o delu z mladino v krajevni skupnosti in so sodelovali tako pri raziskovalnem kot pri akcijskem delu teh projektov. Omenimo naj redno sodelovanje na jugoslovanskih kolokvijih o prostem času in praktično vzgojno delo v otroških in mladinskih organizacijah.

Na pobudo VŠSD so se socialni delavci v nekaterih centrih za socialno delo usmerili pretežno ali v celoti na preventivno delo z mladino v prostem času; pri tem delu delujejo kot mentorji, t.j. kot organizatorji, koordinatorji in svetovalci pri različnih oblikah združevanja in dejavnosti mladine.

Omenimo naj še, da ima šolska knjižnica že lep fond literature o prostem času, prav sedaj pa je začela razvijati tudi dokumentacijsko dejavnost. V raziskovalnem programu šole pa so tudi naloge s področja prostega časa.

Ti podatki pričajo o naših dosedanjih prizadevanjih na tem področju, povedo nam pa tudi, da imamo v naši sredi strokovni potencial, ki bi se lahko vključil v koordinirano akcijo za izobraževanje mentorjev za delo z otroki, mladino in odraslimi, ki bi upoštevala različnost pogojev, v katerih živijo in delujejo in potrebo po prilagajanju konkretnih metod tega dela različnim pogojem.

B.M.

POLJSKO DRUŠTVO ZA NAČRTOVANJE DRUŽINE

"Namen društva je oblikovati družbeno zavest tako, da bi zagotovili stalnost in srečo družine v socialistični družbi"

(Iz statuta Društva za načrtovanje družine).

Tudi na Poljskem je vse bolj razširjeno prepričanje, naj bi imela vsaka družina toliko otrok, kolikor jim družina lahko zagotovi srečno otroštvo in najboljše možne pogoje telesnega in duševnega razvoja. Društvo za načrtovanje družine pomaga pri doseganju teh ciljev z različnimi dejavnostmi in se nikakor ne omejuje le na ozko pojmovano načrtovanje družine, t.j. na propagiranje kontrole rojstev. Naloga društva je tudi, da razvija in krepi odnose v družini, da se zavzema za to, da družinski člani na pravični osnovi izpeljujejo dolžnosti v družini, da propagira kulturo skupnega življenja, vključno spolno kulturo, da pomaga staršem in vzgojiteljem pri spolni vzgoji otrok in mladine, da pripravlja mladino za družinsko življenje, da propagira zdravstveno kulturo, da pomaga pri razreševanju konfliktov v družini, ipd.

Tradicija načrtovanja družine

Socialno delo nasploh ima na Poljskem dolgo tradicijo, prav tako prizadevanja za načrtovanje družine. Okrog leta 1930 je skupina naprednih družbenih delavcev začela s propagando in ostrimi polemikami za kontrolo rojstev. Javnost so tedaj vznemirili podatki, da je medtem ko je zakon prepovedoval splav - trideset ilegalnih splavov na loo rojstev; splavi so bili po pravilu izvajani v ne higienskih in nevarnih pogojih. Napredni zdravnik, pisatelj in publicist Tadeusz Boy-Zeleński je začel časopisno kampanjo proti zakonu, ki je prepovedoval splav, grozil s hudimi kaznimi tistim, ki so jih izvajali, kot tudi ženam, ki so ga pustile narediti, ki pa vendar ni mogel zaječiti naraščajočega vala ilegalnih splavov. Opozarjal je, da prepovedovanje splavov škoduje samo revnim in da je zakon preprosto neučinkovit. Boril se je za pra-

vico žene, da sama odloča o rojstvu otroka, Sama kampanja tedaj ni bila uspešna. Toda ideje o načrtovanju družine so našle plodna tla v naprednih krogih.

Organizirali so prve posvetovalnice za načrtovano starševstvo, v katerih so propagirali ustrezne metode kontracepcije in poučevali o spolnih zadevah. Prva taka posvetovalnica je bila ustanovljena v Varšavi 25/10-1931.

Spremembe v strukturi družine

V prvem desetletju po vojni se je precej povečalo število nuklearnih družin, število rojstev in prirastek prebivalstva. Med leti 1946 in 1955 se je prirastek prebivalstva dvignil 16,0 na 19,5 (na 1000 prebivalcev), število živorojenih otrok pa se je povzpelo od 622,500 na 793.800. Zaradi razvoja zdravstvenega varstva in brezplačnega zdravljenja je v istem času padel indeks umrljivosti novorojenčkov od 119,8 v letu 1946 na 82.2 v letu 1955 (leta 1969 je bil 34.3). V tem času pa so tudi naglo potekali drugi družbeni procesi: industrializacija, urbanizacija in splošen dvig izobrazbene ravni. Spremenila se je tudi oblika družine: tradicionalno, veliko patriarhalno družino je predvsem v mestih zamenjala majhna dvogeneracijska družina, sestavljena iz staršev in enega ali dveh otrok. Spremenili so se tudi odnosi v družini, ki so pri sodobni družini bolj enakopravni. Zakonca si bolj pravično razdelita vsakdanje dolžnosti, njuni odnosi temelje na prijateljstvu, tovarištvu in vzajemni ljubezni. Vse več je tudi v Poljski družin, kjer sta zaposlena oba zakonca.

Pomembno vlogo pri takem spreminjanju vloge in strukture družine ima tudi zakonodaja, ki zagotavlja popolno enakopravnost obeh spolov. Zanimivi so podatki, ki kažejo, kako se postopno niža starost zakoncev ob sklenitvi prvega zakona. V letu 1931 je bila povprečna starost mladoporočencev 26.3 leta pri moških in 23.4 pri ženskah, leta 1955 je bila povprečna starost za moške in ženske v mestih skupaj 25.4 leta, v sedemdesetih letih pa se je še znižala na 25.1 leta pri moških in 21.4 leta pri ženskah. Pred drugo svetovno vojno je bila doba, ko žene najpogosteje rode med 25 in 29 leti, danes pa med 20 in 24 leti.

Prvi začetki društva za načrtovanje družine

V 1955. letu so ocenili, da je število splavov okrog 500.000 na leto, med njimi samo okrog 100.000 izvedenih v bolnišnicah v ustreznih pogojih. Po tedaj veljavnem zakonu

je bil splav dopuščen samo, če je bil medicinsko indiciran. Posledica tega zakona je bila, da je nevdržno rastlo število ilegalnih splavov. Zaradi tega so družbene organizacije, med njimi ženske organizacije oblikovale projekt za spremembo veljavnih zakonskih določil. Nov zakon, ki ga je Sejm sprejel 1956 je imel namen zavarovati ženo pred škodljivimi posledicami nestrokovnih posegov. Dopusstil je splav tudi v primeru socialne indiciranosti. V začetku je morala žena predložiti ustrezna potrdila, danes pa zadostuje že njena izjava, da želi splaviti. Zakon prepoveduje splav samo, če je medicinsko kontraindiciran; pri mladoletnicah je potrebno tudi soglasje staršev, (poročene žene pa ne potrebujejo moževega soglasja).

Novembra 1957 je skupina naprednih zdravnikov, piscev in družbenih delavcev ustanovila Poljsko društvo za zavestno materinstvo, katerega osnovna naloga je bila propagirati kontrolo rojstev s preprečevanjem zanositve. Na pobudo društva je ministrstvo za zdravstvo in socialno varstvo objavilo predpis, po katerem je zdravnik, ki izvede splav, dolžan poučiti žensko o metodah te intervencije, o njenih škodljivostih in predpisati ustrezno kontracepcijsko sredstvo. Pri izvajanju tega predpisa so naleteli na številne težave: pomanjkanje izkušenj, pomanjkanje strokovnih in poljudnih publikacij pa tudi predsodki v zvezi z govorjenjem o spolnosti. Društvo je ustanovilo urad za razširjanje kontracepcijskih sredstev in za njihovo popularizacijo. Organizirali so svojo založniško hišo, ki naj bi izpolnila vrzel v slovstvu o teh zadevah. V prvih dveh letih svojega obstoja je ta hiša izdala in razširila več kot 3.5 milijona izvodov različnih publikacij. Priredili so več sto predavanj in drugih akcij za popularizacijo načrtovanega starševstva. Svetovalni center v Varšavi pa je usposabljal zdravstveno osebje za uporabo kontracepcijskih sredstev in svetoval pri tem tudi številnim ženam.

Sedanja dejavnost

Po prvem nacionalnem kongresu društva leta 1960, je prišlo društvo v zrelejšo fazo in začelo razvijati več novih oblik dela. Podvzeli so široko vzgojno in izobraževalno akcijo med mladino, predvsem med mladino na zdravstvenih in pedagoških šolah. Zanimivo pa je tudi, da so še posebej pozorni na vzgojo fantov za zavestno očetovstvo in so s tem namenom organizirali vzgojno dejavnost v vojaških enotah in podjetjih, ki zaposlujejo predvsem moške. Že od vsega začetka ne pojmujejo spolne vzgoje ozko kot informiranje o anatomiji in fiziologiji človekovega razmnoževanja. Cilj spolne vzgoje

je posredovati mladini moralne standarde spolnega in družinskega življenja; izhajajo iz predpostavke, da večina mladih ni pripravljena za ustanovitev družine in da ne vedo dovolj o sebi in o svojih partnerjih, niti ne o svoji matični družini, o vzgoji itd. Poleg vzgojne akcije med mladino, so uvedli še nekatere druge oblike dela. Ustanovili so predzakonske in zakonske svetovalnice ter začeli s svetovalno dejavnostjo v zdravstvenih uradih društva. Da bi rešili vprašanje pomanjkanja cenениh in praktičnih kontracepcijskih sredstev, so ustanovili svoje podjetje "Securitas" za proizvodnjo teh sredstev. Istočasno so še bolj razširili publicistično dejavnost. Nekateri izdaje so dosegle visoko naklado (do 100.000 izvodov). Društvo izdaja dvomesečnik "Problemi rodziny" (Problemi družine), v radiu imajo redno tedensko oddajo "Družinsko svetovanje po radiu", izdelujejo pa tudi propagandne filme.

Po drugem nacionalnem kongresu je bil leta 1965 ustanovljen Center za proučevanje sodobne družine, ki se ukvarja z raziskovanjem te problematike. V okviru centra pa deluje tudi predzakonska in zakonska svetovalnica. (O delu teh dveh ustanov glej podrobneje v prispevku s študijskega potovanja v Varšavo v tej številki Vestnika). V zadnjem obdobju se je dejavnost društva še bolj razvejala. Več je poskusov, da bi spolno vzgojo vključili v redne učne programe obstoječih predmetov (biologije, telesne vzgoje, pedagogike, slovestva). Prirejajo konference o teh vprašanjih, seminarje za starše in učitelje. Poudariti je potrebno tudi, da so sekcije društva v vseh vojvodstvih zelo aktivne in da jih oblikuje dobra mera samoiniciativnosti, predvsem na področju vzgoje za odgovorno starševstvo.

Prirejeno po The Polish Society for
Family Planning 1957-1972, Polish
Medical Publishers, Warsaw, 1973.

B.M.

Vesti

USPOSABLJANJE STROKOVNJAKOV ZA PREDZAKONSKO SVETOVANJE

V zvezi z izvajanjem 15. člena zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Ur.l. SRS, št. 15/76) je bil v Portorožu od 22. do 26. marca 1977 prvi seminar za strokovnjake, ki bodo svetovali bodočim zakoncem. Seminar je pripravil Svetovalni center iz Ljubljane v sodelovanju s Skupnosto socialnega skrbstva Slovenije, ki je tudi krila stroške kotizacije za vse udeležence seminarja.

Vsebinski program svetovanja je pripravila posebna skupina strokovnjakov z različnih področij in to: psihološkega, sociološkega, pravnega, pedagoškega, socialnega in medicinskega (načrtovanja družine in socialno psihiatrični vidik). Program svetovanja je bil predhodno družbeno verificiran.

Skupina je pripravila dva predloga glede na obseg - tako imenovani minimalni in standardizirani program svetovanja. Zaenkrat je Skupnost socialnega skrbstva Slovenije sprejela minimalni program, ki bi trajal šest ur; kar pomeni, da bi na posamezne vidike odpadlo zelo malo časa.

Uvodno besedo o družbenem pomenu predzakonskega svetovanja je podala tov. Živa Beltram, predsednica koordinacijskega odbora za načrtovanje družine pri RK SZDL Slovenije.

Delo na seminarju, ki se ga je udeležilo okrog 50 udeležencev različnih strok (zdravniki, psihologi, pravniki, pedagogi, sociologi in socialni delavci, ki so bili številčno najbolj zastopani), je potekalo v obliki predavanj in skupinskega dela. V predavanjih so sestavljavci vsebinskih programov za posamezna področja predstavili problematiko, ki naj bi jo svetovalci, ne glede na profil, poznali v celoti, da bi bili kasneje pri neposrednem delu čimbolj usklajeni. V skupinah pa so potekale razprave o vsebinskem konceptu svetovanja, o ustreznosti predstavitve posameznih področij, o metodah svetovanja bodočim zakoncem, pa tudi o organizacijskih vprašanjih tega dela .

Ta seminar je bil namenjen vsebinski pripravi prve skupine svetovalcev, potrebno pa bo še njihovo nadaljnje usposabljanje za uporabo ustreznih metod dela s svetovanci.

Na seminarju je bilo veliko govora o tem, da je čas, namen-

jen svetovanju v minimalnem programu prekratek in, da bo šlo pri njegovem uresničevanju zgolj za informiranje, ne pa tudi za pravo svetovanje.

Za skupino, ki je pripravila vsebinske programe za posamezna področja, je prvo srečanje s strokovnjaki, ki bodo svetovanje izvajali, pomenilo hkrati preverjanje ustreznosti pripravljalnega koncepta. Drugo preverjanje bo pomenilo poskusno svetovanje, ki se bo začelo v Svetovalnem centru meseca aprila letos.

Strokovna skupina namerava delo nadaljevati tudi z raziskovanjem na tem področju - od ugotavljanja kaj menijo o svetovanju uporabniki - bodoči zakonci pa do priprave sodobno in interdisciplinarno zasnovanega svetovanja mladim.

V.M.

POSVETOVANJE O REJNIŠTVU

Od 13. do 15. aprila letos je bilo na Bledu v hotelu "Golf" posvetovanje o rejništvu, ki so ga organizirali zvezi društev socialnih delavcev Slovenije in Srbije, Skupnost socialnega skrbstva Slovenije in Interesna zajednica socialne zaštite SR Srbije in Zajednica socijalne zaštite mesta Beograda. Posvetovanje je bilo pripravljeno na pobudo Zveze društev socialnih delavcev Slovenije ob pomembnem jubileju - petdeseti obletnici obstoja rejništva v Sloveniji.

Posvetovanje so pozdravili Jože Rebec v imenu Izvršnega sveta Skupščine občine Radovljica, predsednik Zveze društev prijateljev mladine Peter Nuk, Vida Rudolfova v imenu Zveze skupnosti otroškega varstva Slovenije, Nada Majcnova kot predstavnica Republiške konference SZDL Slovenije in tov. Mlakarjeva kot predstavnica Društva rejnic Slovenije.

Uvodni referat "Družbeni pomen in cilji rejništva" je podala Marija Cigale, pomočnica predsednika Republiškega komiteja za zdravstveno in socialno varstvo Slovenije, ki je poudarila, da je rejništvo del organizirane družbene dejavnosti za pomoč otrokom in družinam, da ga je treba dalje razvijati in skrbeti za njegovo kvaliteto, kar je možno le s priznanjem dela rejnikov.

Vesti

V pismeni obliki je bilo posredovanih 32 strokovnih referatov. Organizatorji iz Srbije so referate (17) natisnili v časopisu "Socijalna politika i socijalni rad" (izdaja ga Zveza društev socialnih delavcev Srbije), ki je bil v celoti posvečen rejništvu. Slovenski referati (15) so bili razmnoženi v separatih.

Posvetovanje je bilo tako po pisмениh prispevkih, kakor tudi po udeležbi strokovnjakov izrazito interdisciplinarno in je potrdilo, da se z vprašanji rejništva v praksi srečujejo zdravniki, psihologi, pedagogi in socialni delavci ter, da o njem razglabljujejo tudi znanstveni delavci.

Delo na posvetovanju je potekalo v plenumu in v obliki diskusij v skupinah. Morda je bilo preveč časa posvečeno posredovanju referatov na račun diskusij v skupinah.

Prijetno osvežitev pa je pomenila prisotnost "KUD Mladost" iz Beograda (katere jedro predstavljajo gojenci ustanove "Dom - družina" iz Beograda, ki je z nastopom ob začetku in zaključku prvega dne posvetovanja predstavljala enkratno kulturno doživetje.

Na posvetovanju smo videli tudi tri strokovne filme, kar daje misliti, da bi z malo spretnosti in smelosti lahko primerno popularizirali naše delo.

Sklepe posvetovanja bo izdelala posebna skupina, najvažnejši, ki je morda odgovoril tudi na večkrat prisotno dilemo ali je ustreznije domsko ali družinsko varstvo otrok (V SR Srbiji je zaradi pozitivnih izkušenj s posebno obliko domskega varstva "Dom - družina" veliko zagovornikov domskega varstva), pa je tale: "Vsakemu otroku je treba nuditi varstvo, vrsta pomoči pa je odvisna od individualnih potreb, značilnosti in posebnosti otroka".

Pomemben sklep je bil tudi ta, da se bodo vsi pisani prispevki skupaj s sklepi izdali v posebni publikaciji.

V.M.

VESTNIK . glasilo delavcev na področju socialnega dela
izdajajo:

- Republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo
- Višja šola za socialno delo
- Skupnost služb socialnega varstva
- Skupnost socialnih zavodov Slovenije
- Zveza društev socialnih delavcev Slovenije

To številko Vestnika sta uredila Marija Cigale in
Blaž Mesec.

Uredništvo je v Ljubljani, Župančičeva 6, tel. 24-047

VESTNIK izhaja v 6 številkah na leto. Letna naročnina je
30 din, posamezna številka stane 5 din.

Naročnino vplačajte na račun št. 50100-603-40916.

Prispevki se honorirajo.

Rokopisi se ne vračajo.

Vestnik je po mnenju Republiškega komiteja za kulturo SRS
(štev. 4210-144/77 z dne 7/4-1977) oproščen prometnega
davka.

